

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce

Odpovědnost za škodu způsobenou vadným
výrobkem

konzultant:

Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

zpracovatel:

Mgr. Martina Petřeková

Červen 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Martina Petřichová

V Praze dne 25. 6. 2007

Obsah

I. Pojem, základní koncepce a význam odpovědnosti za výrobek.....	6
II. Evropská unie (směrnice Rady EHS o odpovědnosti za výrobek 85/374/EEC).....	11
III. Česká republika	17
1. Důsledky přijetí speciální úpravy odpovědnosti za výrobek	20
2. Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem.....	22
2.1 Historie vzniku zákona	22
2.2 Základní prvky odpovědnosti za výrobek.....	24
2.3 Pojem výrobce.....	25
2.4 Pojem výrobek.....	27
2.5 Pojem vada výrobku.....	30
2.6 Liberační důvody	31
2.7 Pojem škoda a výše její náhrady	36
2.8 Spolupůsobení třetích osob.....	37

2.9	Společná odpovědnost výrobců.....	38
2.10	Zákaz vyloučení nebo omezení odpovědnosti předem	38
2.11	Promlčení a prekluze	39
2.12	Vyloučení aplikace zákona.....	40
2.13	Účinnost zákona.....	41
IV. Slovenská republika		42
V. Harmonizace právní úpravy České republiky se směrnicí Evropské unie (zhodnocení míry kompatibility)		47
VI. Ochrana před rizikem plynoucím z odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem.....		50
1.	Právní prostředky vedoucí ke snížení rizik - pojištění .	51
1.1	Pojištění odpovědnosti za škody obecně.....	54
1.2	Pojištění odpovědnosti za výrobek	59
2.	Jiné než právní prostředky vedoucí ke snížení rizik	64
2.1	Zajištění co nejvyšší bezpečnosti výrobků	64
2.2	Stahování výrobků z trhu a odvolávání výrobků	64
2.3	Návod k použití výrobku	66
VII. Související problematika		70
1.	Obecná bezpečnost výrobků	70
1.1	Předmět úpravy.....	72

1.2	Pojem výrobek.....	73
1.3	Bezpečný výrobek	74
1.4	Povinnosti osob při zajišťování bezpečnosti výrobku uváděného na trh a do oběhu.....	76
1.5	Výkon veřejné správy v oblasti obecné bezpečnosti výrobků	78
2.	Technické požadavky na výrobky.....	82
VIII.	Závěr	86
IX.	Seznam použité literatury	89

I. Pojem, základní koncepce a význam odpovědnosti za výrobek

Pojem odpovědnost za výrobek (product liability, Produkthaftung), plným názvem odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku, se v právních řádech ekonomicky vyspělých států poprvé objevil v 60. letech 20. století. Jde o právní institut spadající v širším kontextu do oblasti spotřebitelského práva, jehož prostřednictvím státy posilují nevýhodné postavení spotřebitele jako nejslabšího článku distribučního řetězce.

Pod tímto pojmem se rozumí odpovědnost výrobce (nebo jiného subjektu) za škodu způsobenou výrobkem na zdraví, životě nebo majetku uživatele (spotřebitele) nebo jiných osob. Takto chápaný institut je zcela v souladu se základním cílem spotřebitelského práva, kterým je ochrana spotřebitele proti nebezpečím, která ohrožují jeho život, zdraví a ekonomické zájmy.¹

¹ Veselý, J.: Evropský metr na výrobky. Právní rádce, 1999, č. 3, s. 24

Odpovědnost za výrobek je mimoobligační odpovědností za výsledek. Povinnost k náhradě škody tedy vzniká mezi poškozeným a výrobcem, aniž by mezi nimi musel existovat přímý závazkový vztah, a uplatní se bez ohledu na to, zda k dané škodě došlo v důsledku zavinění výrobce či nikoliv. Poškozená osoba pouze prokazuje vadnost výrobku, v jejímž důsledku jí vznikla škoda, vzniklou škodu a příčinnou souvislost mezi vadností výrobku a škodou. Nejedná se však o odpovědnost absolutní, výrobce se jí může zprostit prokázáním existence některého z taxativně stanovených liberačních důvodů (s výjimkou tzv. amerického systému, který liberaci neumožňuje - viz dále). Důvodem pro zavedení principu objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku byla skutečnost, že koncepci zavinění nelze přijmout jako vyhovující kritérium pro řešení otázky rozdělení rizik spojených s moderní technickou výrobou.²

K uplatnění nároků z odpovědnosti za výrobek bývají zpravidla stanoveny lhůty, jejichž délka se liší v závislosti na tom, jde-li o lhůtu subjektivní nebo objektivní. Subjektivní lhůta počíná běžet okamžikem, kdy se poškozený dozvěděl o vzniku škody a kdo za ni odpovídá, a nejčastěji bývá tříletá. Objektivní lhůta trvá 10 nebo 25 let ode dne, kdy byl výrobek dán do oběhu. Ve Spojených státech amerických je dokonce odpovědnost časově neomezená, nároky z ní plynoucí lze tedy uplatnit kdykoli.

² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku ze dne 18. 6. 1997. Obecná část.

Přínos úpravy odpovědnosti za výrobek spočívá především ve zlepšení postavení spotřebitele. Zakládá existenci soukromoprávní koncepce odškodnění poškozené osoby, aniž by byly kladeny zvýšené nároky na státní správu. Navíc dotyčná úprava působí kladně na spotřebitele a všechny uživatele výrobku. Jsou vedeni k tomu, aby užívali výrobek v souladu s pokyny výrobce a návodem k použití.³

Dále se zvyšuje odpovědnost výrobců a dovozců za bezpečnost zboží, které prodávají. Hrozba poskytování relativně vysokého odškodnění totiž vyvíjí efektivní tlak na výrobce, a protože má větší motivační účinek než sankce ukládané veřejnoprávními institucemi, umožňuje postupné omezování veřejnoprávních kontrol a inspekcí.

V současné době na světě existují dvě základní koncepce úpravy odpovědnosti za výrobek, které můžeme označit jako „evropskou“ a „americkou“.⁴

Evropská koncepce vychází ze směrnice Rady EHS 85/374/EEC o odpovědnosti za výrobek a je realizována především v členských státech Evropských společenství. Je pro ni charakteristická zejména časová omezenost odpovědnosti na dobu 10 let od okamžiku uvedení výrobku do oběhu, náhrada pouze věcných škod (nehradí se škody nehmotné), fakultativní pojištění odpovědnosti, objektivně stanovená

³ Tržický, J.: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v praxi. Magazín ČSN, 1998, č. 9, s. 248

⁴ Labíková, R.: Obecná bezpečnost výrobků; Technické požadavky na výrobky; Odpovědnost za výrobek. 1. vydání. Masarykova univerzita. Brno 2001, s.

odpovědnost s taxativně určenými liberačními důvody, možnost regrese v rámci distribučního řetězce a nemožnost vyloučit odpovědnost výrobce předem. Narozdíl od úprav řídicích se americkou koncepcí se v evropských státech vyskytují soudní spory velmi řídké, naopak většina sporů je řešena cestou mimosoudního narovnání před zahájením řízení.

Americká koncepce odpovědnosti za výrobek je uplatňována v USA a v Kanadě a jsou zde patrné zřetelné odlišnosti v charakteristických rysech úpravy, které jsou mnohdy vůči evropské koncepci protichůdné.

Právní úprava odpovědnosti za výrobek v americké oblasti je založená na judikatuře. V USA neexistuje ohledně tohoto právního institutu federální zákon, který by sjednotil úpravy v jednotlivých státech. Ty se od sebe tím pádem navzájem liší a nejsou komplexní.

Odlišnost až protichůdnost americké koncepce vůči evropské lze dokumentovat na následujících charakteristických znacích: odpovědnost výrobce je časově neomezená, spotřebitel může nároky plynoucí z odpovědnosti uplatnit kdykoli, kdy mu je výrobkem způsobena škoda. Je možné požadovat náhradu materiálních i nemateriálních škod, k čemuž není aktivně legitimován jen spotřebitel, ale i další stanovené subjekty. Odpovědnost za výrobek amerického typu je absolutní objektivní odpovědností, tzn. že zde chybí nejen možnost exkulpace, ale i liberace. Nejčastějším řešením sporů je soudní cesta, což zřejmě souvisí s právním systémem USA, který umožňuje i nesolventním poškozeným iniciovat soudní řízení.

Česká republika neměla prakticky při tvorbě zákona o odpovědnosti za výrobek možnost volby mezi výše zmíněnými koncepcemi, protože se podpisem a ratifikací Asociační dohody zavázala uvést svůj právní řád do souladu s právem Evropské unie a jejích členských států a přijmout tedy zákon odpovídající evropské koncepci. Východiskem pro zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem se tak stala směrnice Rady EHS 85/374/EEC.

II. Evropská unie (směrnice Rady EHS o odpovědnosti za výrobek 85/374/EEC)

Rada Evropského hospodářského společenství (dnes Evropské unie) přijala 25. července 1985 směrnici o sblížení zákonů, nařízení a administrativních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky (Council Directive of 25 July 1985 on the Approximation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Liability for Defective Products). Tímto se dovršil legislativní proces v dosud autonomní vnitrostátní právní úpravě odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadnými výrobky a byl vytvořen určitý minimální standard úpravy v rámci vnitřního trhu Evropských společenství. Dosavadní národní úpravy jednotlivých států se totiž vyznačovaly nejednotným přístupem a aplikací různých národních mechanismů vzniku, uplatňování a likvidace nároků poškozených. Sama Rada EHS zdůvodnila přijetí

směrnice pro tuto oblast právní úpravy v jednom z úvodních ustanovení preambule směrnice 85/374/EEC takto: „Sjednocení zákonů členských států týkajících se odpovědnosti výrobce za škody způsobené vadami jejich výrobků je nutné, neboť existující rozdíly mohou ovlivnit konkurenci a pohyb výrobků v rámci společného trhu a způsobit různý stupeň ochrany spotřebitele před škodou způsobenou vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku“.⁵

Směrnice zavazuje členské státy k dosažení dohodnutého cíle, přičemž volba formy i prostředků, kterými k němu státy dospějí, je ponechána vnitrostátním orgánům (čl. 189 Římské smlouvy). Přesto se členské státy zavázaly ke konkrétnějšímu postupu, a to v člancích 19 a 20 směrnice 85/374/EEC. Jedná se o závazek uvést v platnost zákony, úpravy a administrativní opatření potřebná pro splnění směrnice nejdéle do tří let od data její notifikace a oznámit Komisi texty hlavních ustanovení národních právních předpisů, které členské státy přijmou v oblasti upravené směrnicí. Naprostá většina členských států ale tříletou lhůtu nesplnila a Komise z tohoto důvodu proti některým z nich zahájila řízení u Soudního dvora. V určeném termínu přijaly samostatné předpisy o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem jen tři státy (z původně dvanácti) - Velká Británie, Řecko a Itálie, ale Itálie i Velká Británie jen s výhradami. V současné době již obsah směrnice včlenily do

⁵ Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České republice, Slovenské republice a v Evropské unii. 2. doplněné a přepracované vydání. ECON publishing s.r.o. Brno 2001, s. 11 a 83 (neoficiální překlad směrnice Rady EHS 85/374/EEC)

svého vnitrostátního právního pořádku všechny státy Evropské unie a většina členských států Evropského sdružení volného obchodu.

Směrnice o odpovědnosti za výrobek představuje, jak již bylo řečeno výše, určitý minimální standard odpovědnosti za výrobek v rámci Evropských společenství. Účelem směrnice nebylo vytvořit jednotný kodex pro státy Společenství, ale pouze pravidla pro aproximaci práva členských států v dané oblasti.⁶ Zavádí tedy jednotný režim odpovědnosti za škody způsobené vadnými výrobky s tím, že zákonodárci jednotlivých států mohou přijmout v konkrétních oblastech přísnější opatření. Výjimkou je úprava poskytování plnění poškozenému, kde je zpřísnování podmínek a vytváření zvláštních pravidel s odchylným obsahem vyloučeno. Byla tedy zvolena cesta minimální harmonizace, přičemž právní úpravy jednotlivých států se od sebe do určité míry liší.⁷ Nicméně podle rozsudku Soudního dvora ES ze dne 10. ledna 2006, *Skov a Bilka*, C-402/03,⁸ směrnice harmonizuje v otázkách, které upravuje, právní a správní předpisy členských států v plném rozsahu, tudíž prostor pro uvážení,

⁶ Geddes, A.: *Product and service liability in the EEC: the new strict liability regime*. Sweet & Maxwell. London 1992, s. 3

⁷ Taupitz, J.: *Mezinárodní právo upravující odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku v souvislosti s volným pohybem zboží v rámci Evropy. Rozloučení s favor laesi?* EMP, 1998, č.4, s. 34 a 41

⁸ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 10. ledna 2006 ve věci C-402/03 *Skov AĚg* proti *Bilka Lavrisvarehus A/S* a *Bilka Lavprisvarehus A/S* proti *Jette Mikkelsenovi*, *Michaelu Due Nielsenovi*.

který mají členské státy při úpravě odpovědnosti za vadné výrobky, je plně vymezen samotnou směrnicí a musí být vyvozen z jejího znění, cíle a systematiky.

Kritériem pro výběr vhodného typu odpovědnosti byla snaha jednak účinně napomoci zvýšení ochrany spotřebitele a současně neovlivňovat negativně konkurenceschopnost výrobků a výrobců.

Optimální variantou režimu odpovědnosti se ukázala být tzv. přísná odpovědnost (*strict liability*), která automaticky zakládá odpovědnost výrobce za škody způsobené vadou jeho výrobku a nevyžaduje přitom zavinění, ale zároveň výrobcí umožňuje se odpovědnosti ze stanovených důvodů částečně nebo zcela zbavit.

Důvodem volby objektivního typu odpovědnosti byl ohled na poškozenou stranu, která by jinak musela obtížně prokazovat zavinění na straně výrobce, což by spotřebitele značně znevýhodňovalo a navíc by ani na výrobce nevytvářelo tlak směrem ke snaze vyrábět především bezpečné výrobky.

Dalším odpovědnostním typem přicházejícím do úvahy byl princip absolutní odpovědnosti bez možnosti vyvinění. Takový přístup by byl sice nejvýhodnější pro spotřebitele, avšak zřejmě nespravedlivý vůči výrobcům, neboť by nezohlednil skutečnost, že škoda způsobená spotřebiteli nemusí mít vždy původ jen ve vadě výrobku způsobené výrobcem. Škodu si uživatel může způsobit i sám v důsledku nesprávného zacházení s výrobkem, stejně tak vada výrobku může spočívat v okolnostech, které jsou zcela nezávislé na vůli a konání výrobce.

Směrnice vyjadřuje princip objektivní odpovědnosti v čl. 1, kde stanoví, že výrobce je odpovědný za škodu způsobenou vadou svého výrobku, ve spojení s čl. 4, v němž požaduje od poškozené osoby, aby prokázala vznik škody, vadu výrobku a příčinnou souvislost mezi vadou a vzniklou škodou. Liberační důvody jsou pak taxativně stanoveny v čl. 7, čl. 8 upravuje liberaci z důvodu zavinění poškozeného nebo jiné osoby, za kterou poškozený odpovídá. Tato ustanovení tvoří základní kostru režimu odpovědnosti za výrobek v rámci Evropských společenství. V dalších člancích poskytuje směrnice nezbytný terminologický základ definováním pojmů výrobek (čl. 2), výrobce (čl. 3), vadnost výrobku (čl. 6) a škoda (čl. 9), dále se zabývá společnou odpovědností více osob (čl. 5) a stanovením lhůt, ve kterých se práva plynoucí z odpovědnosti za výrobek promlčí nebo prekludují (čl. 10 a 11).

Závěrečné články 15. až 19. se zabývají procedurou doplňování směrnice na základě návrhů jednotlivých států, a to ve světle nových zkušeností vznikajících v průběhu její konkrétní aplikace, vzhledem k těm ustanovením směrnice, které je možné na úrovni jednotlivých členských států Evropské unie derogovat.⁹ Před novelizací směrnice výslovně připouštěla tři možnosti odchýlení úpravy v jednotlivých právních řádech. Jednalo se o možnost rozšířit aplikaci směrnice také na zemědělské produkty a zvěřinu, které byly

⁹ Záruba, P. - Klučka, J.: Odpovědnost za výrobek ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska. Dr. Nussberger - LIBRI. Praha 1995, s.11

jinak vyloučeny z vymezení pojmu výrobek v čl. 2 (čl. 15 odst. 4), dále zahrnout do vnitrostátní právní úpravy další liberační důvod poukazem na nedostatečnou úroveň odborných a technických znalostí v době uvedení výrobku do oběhu (čl. 15 odst. 1), a konečně omezit výši odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou na zdraví a životě osob (čl. 16 odst. 1).

Po novelizaci provedené směrnicí Rady EU 1999/34/EC 10. května 1999 již směrnice 85/374/EEC neobsahuje eliminaci zemědělských produktů a nejpozději k 4. 12. 2000 byly členské státy povinny předmětně rozšířit působnost předpisů upravujících odpovědnost výrobců za vady výrobků na všechny movité věci, i když tvoří součást jiné movité nebo nemovité věci, včetně elektřiny.

Podrobnějším popisem základních prvků odpovědnosti za výrobek se zabývám v následujících kapitolách, a to zejména v souvislosti s českou národní úpravou tohoto institutu, která ostatně ze směrnice 85/374/EEC přímo vychází. Na tomto místě proto nepovažuji za nutné podrobněji rozebírat jednotlivé články směrnice.¹⁰

¹⁰ Porovnání české úpravy a směrnice rady EHS 85/374/EEC viz kapitola V.

III. Česká republika

Právní institut odpovědnosti za výrobek je v právním řádu České republiky pozitivně zakotven od 1. 6. 1998. Stalo se tak zákonem č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem, který je současně plněním smluvního závazku, který pro Českou republiku vyplývá z článku 69 Evropské dohody o přidružení z 4. 10. 1993. Jak již bylo řečeno v úvodu práce, problematika odpovědnosti za výrobek spadá do širšího rámce politiky ochrany slabšího subjektu v právu. Nejinak je tomu v České republice, kde základ politiky ochrany spotřebitele tvoří zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v aktuálním znění. Dá se říci, že ochrana spotřebitele v České republice má převážně veřejnoprávní charakter, zatímco úprava odpovědnosti za výrobek obsažená v zákoně č. 59/1998 Sb. je jediným soukromoprávním legislativním opatřením spadajícím do jejího rámce.¹¹

¹¹ Dudová, J.: Ekologicky šetrný výrobek a ochrana spotřebitele. Masarykova univerzita. Brno 1993, s. 5 až 20

Účinným soukromoprávním prostředkem ochrany spotřebitele i nadále zůstává právní úprava obsažená v občanském a obchodním zákoníku. Občanský i obchodní zákoník rozlišují právo z vadného plnění a právo na náhradu škody vzniklé v příčinné souvislosti s vadností věci jako dvě samostatná práva a lze je uplatnit nezávisle na sobě. Práva plynoucí z vadného plnění tak po jejich zániku nelze uplatnit v rámci práva na náhradu škody.

Institut odpovědnosti za vady je v občanském zákoníku zakotven jednak obecně v § 499 a dále jako zvláštní úprava u jednotlivých občanskoprávních smluvních typů. Platnou právní úpravu občanskoprávní odpovědnosti za škodu nalezneme v občanském zákoníku v § 420 a n. Tato úprava plní vzhledem k postavení občanského zákoníku v systému soukromoprávního řádu funkci obecné úpravy odpovědnosti za škodu pro celé soukromé právo, pokud určitá speciální úprava nestanoví něco jiného.¹²

Obchodní zákoník obsahuje ucelenou úpravu odpovědnosti za škodu v § 373 a n. Ve vztahu k občanskoprávní úpravě je obchodní zákoník zákonem zvláštním a má tudíž přednost, v oblasti obchodních vztahů (za předpokladu, že podléhají režimu obchodního zákoníku podle § 261 a 262) má pak charakter úpravy obecné. Obecná úprava odpovědnosti za vady je v obchodním zákoníku obsažena v § 365 - 372 (prodlení dlužníka a prodlení věřitele),

¹² Švestka, J. - Jehlička, O. - Škárková, M. - Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. C. H. Beck. Praha 2006, s. 706

zvláštní úprava je pak součástí zvláštních ustanovení o obchodních závazkových vztazích.¹³

Postavení zvláštní úpravy odpovědnosti za škodu v systému soukromoprávního řádu má i velmi ucelená pracovněprávní odpovědnost (§ 250 a n. zákoníku práce)¹⁴ a řada dalších právních předpisů, mezi nimi i zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem.¹⁵

Úprava odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu obsažená v občanském a obchodním zákoníku byla do 31. 5. 1998 (tedy do doby účinnosti zákona č. 59/1998 Sb.) jediným způsobem uplatnění nároků plynoucích z odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem. I po přijetí speciální právní úpravy zákonem o odpovědnosti za výrobek je však možné, aby oprávněná osoba zvolila původní způsob uplatnění vzniklých nároků na náhradu škody. Původní znění zákona sice tuto možnost výslovně neobsahovalo, ale vyplývala z § 10, který stanoví subsidiární použití občanského zákoníku v případě, že zákon č. 59/1998 Sb. nestanoví jinak. Novela č. 209/2000 Sb., která nabyla účinnosti 1. 9. 2000, doplnila § 10 druhým odstavcem, který stanoví, že „poškozený může podle své volby uplatnit právo na náhradu škody buď

¹³ Plíva, S.: Obchodní závazkové vztahy. ASPI, a. s. Praha 2006, s. 140 -

141

¹⁴ Knappová, M. - Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II. 4., aktualizované a doplněné vydání. ASPI a. s. Praha 2005, s. 413

¹⁵ dále např. zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) , nebo zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem orgánu veřejné správy

podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu, nebo vůči výrobci podle tohoto zákona“, a zakotvila tak výslovně možnost alternativního použití obou úprav.

Použití zákona č. 59/1998 Sb. je v některých případech vyloučeno, a to buď výslovným ustanovením § 11 zákona, nebo v rámci uplatnění liberačních důvodů vypočtených v § 5, anebo proto, že výše škody na věci nedosahuje stanovené částky (§ 6). V těchto situacích se i nadále poškozený řídí výhradně obecnou úpravou obsaženou v občanském nebo obchodním zákoníku, popř. zvláštním předpisem (to v případě škod způsobených jadernými událostmi).

1. Důsledky přijetí speciální úpravy odpovědnosti za výrobek

Právní úprava odpovědnosti za výrobek je obsažena v samostatném zákoně a představuje speciální předpis vůči úpravě obecné odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku. Podobně je tomu například na Slovensku, v Maďarsku, nebo v Německu.¹⁶

Kromě takto zvolené legislativní koncepce měla Česká republika ještě další dvě možnosti, jak implementovat směrnici Rady EHS 85/374/EEC do svého právního řádu a splnit tak závazek vyplývající pro ni z Asociační dohody. První možností bylo začlenit odpovědnost za výrobek do

¹⁶ Dulak, A.: Zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom.

občanského zákoníku jako jeden ze zvláštních případů odpovědnosti za škodu. Proti tomuto řešení hovoří argument, že institut odpovědnosti za výrobek je poměrně dynamickou oblastí právní úpravy a tím pádem zde existuje velká pravděpodobnost změn v komunitární a následně i v národní úpravě.¹⁷ V případě změny směrnice by musel být novelizován občanský zákoník, což by bylo v rozporu s jeho všeobecností a stabilitou.

Další možností byla kombinovaná varianta. Základní ustanovení, která jsou z hlediska soukromoprávní spotřebitelské úpravy společná a relativně stabilní, by byla včleněna do občanského zákoníku a doplněna specifickým zákonem, obsahujícím problematiku, u které se dají očekávat častější změny.¹⁸

Důsledků vyplývajících z přijetí nové, speciální úpravy odpovědnosti za výrobek v podobě zákona č. 59/1998 Sb. je několik. Situace, v nichž zaznamenal český spotřebitel největší dopad, lze shrnout do dvou bodů.

Z hlediska vztahu způsobu uplatnění nároků v rámci odpovědnosti za škodu podle občanského a obchodního zákoníku ke způsobu řídicímu se režimem zákona č. 59/1998 Sb. spočívá nejvýznamnější a zásadní rozdíl v tom, že zákon č. 59/1998 Sb. zavádí objektivní odpovědnost výrobce za škody způsobené vadou výrobku. Ochrana spotřebitele se tak nepochybně zvyšuje, neboť odpadá prvek zavinění na straně

¹⁷ Kalesná, K.: *Zodpovednosť za výrobok*. Právny obzor, 1998, č.3, s. 291

¹⁸ Švestka, J. - Jehlička, O. - Kratochvíl, M.: *Právní ochrana spotřebitele v ČR*. Texty s úvodním komentářem. C.H.Beck. Praha 1999, s. 45-46

výrobce, jehož prokazování by bylo pro uživatele výrobku nepřiměřeně obtížné.

Dále, uvažujeme-li v kontextu zahraničního obchodu, přijetí zákona o odpovědnosti za výrobek přispívá k ochraně českého spotřebitele před dovozem výrobků, které vyspělé zahraniční trhy již nepřijímají a které mohou znamenat bezpečnostní a zdravotní rizika na našem trhu.¹⁹ Navíc zavedení tohoto režimu odpovědnosti výrobců respektuje výrobní a obchodní podmínky jednotného trhu Evropských společenství a pozitivně působí na konkurenceschopnost výrobků. Vede tedy k omezení nekalé soutěže a ke zvýšení úrovně výroby i výrobků samotných. Konečně - je rovněž posílena důvěra zahraničních partnerů v bezpečnost vyvážených českých výrobků vzhledem k tomu, že podmínky poškozených osob jsou obdobné v České republice a v jiných státech.

2. Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem

2.1 Historie vzniku zákona

Zpracováním právní normy, jež by měla upravovat problematiku odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku v našem právním řádu, bylo pověřeno Ministerstvo průmyslu a obchodu. První vládní návrh byl vypracován již

¹⁹ Dobiášová, M.: Větší odpovědnost výrobců za vadné výrobky. Právo, 8. 10. 1997, s. 7

25. 10. 1995 a obsahoval návrh třinácti ustanovení. Následoval podrobněji rozpracovaný druhý vládní návrh zákona, který v podstatě znamenal zpřesnění a rozšíření první navrhované verze a čítal šestnáct paragrafů. Diskuze a příprava finální podoby zákona však trvala několik let a třetí vládní návrh, který představoval podstatné zestručnění návrhů předchozích a obsahoval celkem jedenáct paragrafů, byl Poslanecké sněmovně předložen až 26. 6. 1997.

V tomto vládním návrhu se objevil termín „vadnost“ výrobku, kterým měl být zřejmě odlišen pojem „vada“, v českém právním řádu běžně užívaný, od „vadnosti“ ve smyslu institutu odpovědnosti za výrobek.²⁰ Do konečné verze zákona však tento termín použit nebyl.

Návrh zákona byl Poslaneckou sněmovnou schválen ve třetím čtení dne 13. 2. 1998 poté, co bylo ve druhém čtení uskutečněném o týden dříve vzneseno celkem patnáct pozměňovacích návrhů. Po schválení Senátem a podpisu prezidenta České republiky byl zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku publikován v částce 25 Sbirky zákonů České republiky a tato rozeslána 30. 3. 1998. V souladu s ustanovením § 12 tohoto zákona nabyt účinnosti prvním dnem třetího kalendářního měsíce po dni jeho vyhlášení, tj. 1. 6. 1998.

²⁰ Kratochvíl, M.: Návrh zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku. Magazín ČSN, 1997, č. 10, s. 265 až 266

2.2 Základní prvky odpovědnosti za výrobek

Základní prvky odpovědnosti za výrobek jsou soustředěny v § 1 zákona č. 59/1998 Sb., který zákonodárce nazval „odpovědnost výrobce za vadu výrobku“. Tento název základního ustanovení zákona však vyvolává polemiku. V literatuře se objevuje názor, že termín „odpovědnost za vadu výrobku“ je na tomto místě nepřesný a zavádějící. Zde se totiž jedná o odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku, nikoli o odpovědnost za vady, která je obecně upravena v občanském a obchodním zákoníku. Odpovědnost za výrobek představuje specifický právní institut objektivní odpovědnosti za výsledek, který s klasickými nároky z vadného plnění nemá nic společného a existuje nezávisle na existenci či neexistenci přímého závazkového vztahu mezi poškozeným a odpovědnou osobou.²¹ S tímto názorem nelze než souhlasit.

První věta § 1 zákona o odpovědnosti za výrobek zakládá objektivní odpovědnost výrobce za škodu, která vznikla vadou výrobku. Poškozený tedy prokazuje pouze vadu výrobku, vzniklou škodu a příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a škodou, nikoli výrobcovo zavinění, což mu § 1 také výslovně ukládá. Toto úvodní ustanovení vymezuje rovněž pojem škody, za kterou výrobce odpovídá.

Věta druhá konkretizuje objektivní odpovědnost výrobce stanovením možnosti zprostit se odpovědnosti na

²¹ Král, R.: K zákonu o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku a jeho slučitelnosti s úpravou ES. Právní rozhledy, 1999, č. 7, s. 420

základě určitých liberačních důvodů uvedených v § 5, na který zároveň odkazuje.

Jak pojmem škody, tak liberačními důvody se podrobněji zabývám dále v samostatných podkapitolách.

2.3 Pojem výrobce

Obsah pojmu výrobce vymezuje pro účely tohoto zákona ustanovení § 2 zákona o odpovědnosti za výrobek, které je jedním ze zásadních interpretačních ustanovení zákona. Nejde přitom jen o záležitost přesné terminologie, ale i o praktický dopad takové definice, neboť poškozená osoba může uplatňovat své nároky pouze vůči výrobcům.

Původní § 2 byl novelou č. 209/2000 Sb. nahrazen zcela novým textem tak, aby lépe odpovídal principům směrnice Rady EHS 85/374/EEC, ale jeho faktický obsah i praktický význam zůstal zachován. Nešlo tedy o věcnou změnu, pouze o přesnější a přehlednější uspořádání textu.

Ustanovení § 2 dělí výrobce podle vztahu k produkováným výrobkům do několika skupin. První skupinu tvoří ti, kteří skutečně vyrábějí buď výrobky nebo jejich součásti, a proto se přímo podílejí na vzniku výrobků i na možném vzniku jejich vad. Do druhé skupiny lze zařadit ty výrobce, kteří se sice na produkci výrobku nepodílejí přímo, ale poskytli výrobku své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak. Obě tyto skupiny obsahuje první odstavec § 2 pod písmenem a).

Další skupina osob odpovídajících jako výrobce je obsažena v § 2 písm. b). Jedná se o každou osobu, která

v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití. Toto ustanovení je výrazným přínosem pro ochranu tuzemských poškozených, neboť i když je odpovědnost skutečného (zahraničního) výrobce plně zachována, poškozený spotřebitel má možnost uplatňovat nárok na náhradu škody u tuzemského subjektu (tj. dovozce) podle českého práva. Může tak učinit v rodném jazyce, případně u tuzemského soudu, což pro něj znamená ulehčení situace i úsporu nákladů.²²

Problém vzniká tehdy, není - li výrobce tímto způsobem určitelný a známa je pouze osoba, která výrobek dodala. Tuto situaci řeší písm. c) § 2 stanovením možnosti, aby se poškozená osoba obrátila se žádostí o náhradu škody na dodavatele výrobku. Cílem tohoto kroku je zejména identifikace skutečného výrobce (zde je míněn jak výrobce podle písm. a), tak dovozce podle písm. b) § 2), protože pokud dodavatel informaci o skutečné totožnosti výrobce poskytne, je od odpovědnosti za výrobek osvobozen. K poskytnutí této informace stanoví český zákon č. 59/1998 Sb. lhůtu jednoho měsíce (směrnice Rady EHS 85/374/EEC hovoří o „rozumné době“ a ponechává bližší určení délky této lhůty vnitrostátním předpisům členských států). Neposkytne - li však dodavatel poškozené osobě tento údaj ve stanovené době, byť i proto, že

²² Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České republice, ve Slovenské republice a v Evropské unii. 2. doplněné a přepracované vydání. ECON publishing s. r. o. Brno 2001, s. 31

totožnost skutečného výrobce nezná, pak je sám považován za výrobce se všemi důsledky z toho vyplývajícími.²³

Soudní dvůr ES se detailně zabýval problematikou okruhu odpovědných osob v rozsudku ze dne 9. února 2006, Declan O'Byrne, C-127/04,²⁴ kde mimo jiné řešil otázku, zda je možné zacházet s řízením zahájeným chybně proti dodavateli jako s řízením proti výrobci. Soudní dvůr dospěl k závěru, že pokud je dodavatel chybně žalován jako výrobce, musí bezprostředně informovat žalující stranu o totožnosti výrobce. Pokud by tak neučinil, musí nebo může s ním být zacházeno jako s výrobcem. Podle logiky čl. 3 odst. 3 směrnice Rady EHS 85/374/EEC totiž dodavatelovo odmítnutí toho, že je výrobcem, nutně zahrnuje povinnost informovat poškozenou osobu o tom, kdo je výrobcem, pokud je to dodavateli známo.

2.4 Pojem výrobek

Definice výrobku je obsažena v ustanovení § 3 zákona č. 59/1998 Sb. Význam tohoto ustanovení lze spatřovat i v tom, že vymezením pojmu výrobek je zároveň určena věcná působnost zákona.

Podle zmíněného ustanovení se výrobkem rozumí každá movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a která je

²³ Weigl, B.: Nový zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. EMP, 1998, č. 5, s. 60

²⁴ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 9. února 2006 ve věci C-127/04 Declan O'Byrne proti Sanofi Pasteur MSD Ltd, dříve Aventis Pasteur MSD Ltd a Sanofi Pasteur SA, dříve Aventis Pasteur SA.

určena k uvedení na trh. Za výrobek se považuje také elektřina.

Toto ustanovení bylo zásadně změněno novelou č. 209/2000 Sb. Definice výrobku byla rozšířena i na zemědělské a lesní přírodní produkty, a to i tehdy, pokud neprošly prvotním zpracováním. V zásadě to znamená, že od účinnosti z. č. 209/2000 Sb., tj. od 1. 9. 2000, se výrobkem rozumí vše s výjimkou nemovitosti jako takové.

Původní znění § 3 zemědělské a lesní přírodní produkty z pojmu výrobek výslovně vyjímalo, a to v návaznosti na původní pojetí tohoto problému ve směrnici Rady EHS 85/374/EEC. Již při formulaci původního článku 2 směrnice, který pojem výrobku definuje, vznikly pochybnosti, zda je vhodné zahrnout do tohoto institutu i prvotní zemědělské produkty a zvěřinu, které neprošly alespoň prvotním zpracováním.

Odpůrci takto široce chápaného pojmu poukazovali na to, že vada má u těchto výrobků často svůj původ v přírodních procesech nebo je dána znečištěním přírody, tím pádem je těžké kontrolovat kvalitu výrobků a aplikace principu objektivní odpovědnosti by byla příliš tvrdým opatřením vůči dodavatelům. Navíc se velká část těchto produktů rychle kazí nebo podléhá změnám, tudíž je velmi obtížné prokázat, zda výrobek měl vadu v čase, kdy ho výrobce uvedl do oběhu.

Naproti tomu přívrženci širokého chápání pojmu výrobek stavěli svou argumentaci na skutečnosti, že vyloučení prvotních zemědělských produktů a zvěřiny z definice pojmu výrobek může znamenat významné omezení ochrany

spotřebitele. Na správnost těchto názorů poukazuje velké množství případů kontaminace potravin a úmrtí na infekci salmonelou, které se v Evropě vyskytlo.²⁵

Velký tlak zemědělského sektoru převážil při rozhodování o konečném znění směrnice, takže byla dohodnuta kompromisní formulace. Článek 2 prvotní zemědělské produkty a zvěřinu z pojmu výrobek vyloučil, ale v článku 15 odst. 1 byla členskými státy dána možnost odchylné úpravy ve vnitrostátním právu. Tuto možnost však využilo jen velmi malé množství států, většina členských států EHS (dnes EU) z definice pojmu výrobek prvotní zemědělské a lesní přírodní produkty od počátku vyloučila.

Nejednotnost právních úprav však nebyla považována za ideální a i z dalších důvodů (zejména v souvislosti s krizí ohledně tzv. „nemoci šílených krav“)²⁶ během devadesátých let zesílil tlak na změnu příslušného ustanovení směrnice. Tato tendence vyústila v přijetí směrnice Rady EU 99/34/EC, která všem členským státům ukládá případnou výjimku zrušit a prvotní zemědělské produkty a zvěřinu do definice pojmu výrobek zahrnout.

Česká republika ve shodě s tímto trendem uvedla svou vnitrostátní úpravu do souladu se směrnicí 99/34/EC právě novelou č. 209/2000 Sb., která (kromě dalších úprav) zrušila tu část § 3 zakotvující eliminaci prvotních zemědělských a

²⁵ Dulak, A.: *Zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom*. Vydavateľské oddelenie PF UK. Bratislava 2002, s. 32

²⁶ Fowler, G. L.: *International product liability law: a worldwide desk reference*. Aspatore Books. Boston 2004, s. 135

lesních produktů. Praktickým důsledkem tohoto vývoje úpravy je faktické rozdělení výrobků pohybujících se v současné době na českém trhu do tří kategorií:

a) výrobky uvedené na trh před datem nabytí účinnosti zákona č. 59/1998 Sb., tj. před 1. 6. 1998, které režimu tohoto zákona nepodléhají vůbec (§ 11);

b) výrobky uvedené na trh v období od 1. 6. 1998 do 31. 8. 2000, na které se vztahuje původní znění zákona č. 59/1998 Sb. před provedenou novelizací a

c) výrobky uváděné na trh od 1. 9. 2000, které se již řídí zákonem č. 59/1998 Sb. v aktuálním znění, tedy včetně zemědělských a lesních přírodních produktů.

Datum uvedení výrobku na trh tak získává klíčový význam pro posuzování odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadným výrobkem.

2.5 Pojem vada výrobku

Výrobek je podle § 4 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb. v aktuálním znění považován za vadný, jestliže z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat, zejména s ohledem na prezentaci výrobku včetně poskytnutých informací, nebo předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, nebo dobu, kdy byl výrobek uveden na trh. Také toto ustanovení bylo dotčeno novelizací provedenou zákonem č. 209/2000 Sb., a to ve snaze zpřesnit jej tak, aby lépe odpovídalo směrnicí Rady EHS 85/374/EEC.

Pojem *bezpečnost výrobku* nebyl dosud v českém právním řádu přesně definován, je proto třeba při jeho

výkladu vycházet ze zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, který přejímá principy směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES o všeobecné bezpečnosti výrobků.²⁷

Ustanovení § 4 písm. a) - c) demonstrativně vypočítává okolnosti, z nichž vychází oprávněné očekávání uživatele směrem k vlastnostem výrobku z hlediska bezpečnosti jeho užití. Formulace uvedená pod písm. a) byla do právní úpravy odpovědnosti za výrobek vnesena novelou. Původní znění zákona hovořilo pouze o informacích o výrobku, které byly výrobcem poskytnuty, zatímco směrnice 85/374/EEC na tomto místě užívá širšího pojmu prezentace výrobku. Novela, vedena snahou o zpřesnění, zvolila určitý kompromis mezi původní českou právní úpravou a úpravou komunitární.

Odstavec 2 § 4 upřesňuje, že výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek. Tento přístup je zcela adekvátní vzhledem k rychlosti technického a technologického vývoje a nelze jej v žádném případě chápat jako snižování míry ochrany spotřebitele.

2.6 Liberační důvody

Liberační důvody jsou určité skutečnosti, na základě nichž se výrobce zproští odpovědnosti, a jejich taxativní výčet je uveden v § 5 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem. § 5 obsahuje tři odstavce, přičemž odst. 1 a

²⁷ Blíže k problematice obecné bezpečnosti výrobků viz kapitola VII.

odst. 3 se týkají jak výrobců konečných produktů, tak i výrobců jejich součástí, zatímco odst. 2 pouze výrobců součástí finálního výrobku.

K jednotlivým liberačním důvodům:

a) Výrobce prokáže, že neuvedl výrobek na trh. Uvedením výrobku na trh výrobce zpřístupňuje spotřebitelům jeho užitkové vlastnosti a činí tak v rámci své obchodní činnosti. Pokud se jedná o výrobce nikoli finálního produktu, ale pouze jeho součásti, rozumí se uvedením na trh dodání této součásti nebo materiálu výrobcí konečného výrobku.

Tímto liberačním důvodem se podrobně zabýval Evropský soudní dvůr ve věci *Veedfald*, C-203/99.²⁸ V tomto případě žalovaný uplatňoval, že nikdy výrobek do oběhu neuvedl, a dovolával se argumentu, že výrobek byl používán v rámci poskytování služeb, které není směrnici 85/374/EEC pokryto, a nikoli v rámci kupní smlouvy určitého druhu. Soudní dvůr tento argument nepřijal a došel k závěru, že za takových okolností není rozhodující, zda je použití výrobku charakterizováno skutečností, že osoba, které je určen, se musí dostavit do oblasti kontroly. Skutečnost, že výrobek použitý při poskytování služby byl uveden do oběhu, zde nemůže být sama o sobě ovlivněna tím, jestli byl tento výrobek vyroben třetí stranou, poskytovatelem služby anebo entitou s poskytovatelem služby spojenou.

²⁸ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. května 2001 ve věci C-203/99 *Herning Veedfald* proti *Århus Amtskommune*

b) Výrobce prokáže, že s přihlédnutím k okolnostem lze předpokládat, že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek na trh, nebo nastala později. Toto ustanovení má za cíl ochránit výrobce před odpovědností za takové vady, které vznikly bez jeho přičinění, a to činností nebo opomenutím třetích osob, např. přepravců, odběratelů nebo prodavačů.

c) Výrobce prokáže, že výrobek nevyrobil pro prodej nebo jinou formu použití pro podnikatelské účely ani že výrobek nebyl vyroben nebo jím šířen v rámci jeho podnikatelské činnosti. Zde podobně jako u zprošťovacího důvodu uvedeným pod písm. a) chybí podstatná náležitost pro vznik odpovědnosti výrobce, a to prodej v rámci běžné obchodní činnosti. Jedná se o případy, kdy výrobce sice provozuje určitou výrobní činnost, avšak výsledným produktem této činnosti nejsou výrobky určené pro běžný prodej na trhu. Může jít např. o různé modely, makety, prototypy nebo výstavní exponáty, ale i o odcizené výrobky, které jsou následně ilegálně prodávány na trhu.

d) Výrobce prokáže, že vada výrobku je důsledkem plnění těch ustanovení právních předpisů, která jsou pro něj závazná. Toto ustanovení podtrhává nutnost součinnosti státních orgánů vydávajících příslušné předpisy s výrobcí s cílem vydávat takové předpisy, které vždy umožní vyrábět bezpečné a bezvadné výrobky. Podstata tohoto zprošťovacího důvodu totiž spočívá v tom, že výrobce, který striktně dodržel příslušné odborné, technické, hygienické nebo jiné právní

předpisy, vyrobil vlastně vadný výrobek, který následně způsobil škodu.

e) Výrobce prokáže, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu. Tento důvod liberace se někdy v literatuře označuje jako vývojové riziko²⁹ nebo vývojová vada³⁰. Zařazením tohoto ustanovení Česká republika realizovala možnost volby danou směrnicí 85/374/EEC, zda uvedený zprošřovací důvod akceptuje a začlení do svého právního řádu či nikoli. Toto řešení ve směrnici je výsledkem rozsáhlých diskuzí, ve kterých proti sobě stojí zástupci průmyslových kruhů prosazující co nejmenší zbrždění inovačního procesu a zástupci kruhů spotřebitelských, upřednostňující vysokou ochranu spotřebitele. Tím, že je členským státům ponechána možnost derogace tohoto ustanovení, vzniká situace, kdy ve vnitrostátních právních řádech existuje odlišná úroveň ochrany spotřebitele. Tento stav je pochopitelně nežádoucí, proto směrnice 85/374/EEC zároveň zakotvuje kontrolní opatření, na jehož základě měla Komise EHS předkládat Radě zprávy o výsledcích uplatňování sporného ustanovení soudu a o jeho vlivu na fungování společného trhu. Na základě této zprávy Rada na návrh Komise rozhodne, zda má být zmíněné ustanovení zrušeno. Vinou zpožděné transformace směrnice do národních legislativ členských států³¹ došlo ke zpoždění

²⁹ Veselý, J.: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Znění zákona s komentářem. Právní rádce, 1999, č. 3, s. 5

³⁰ Kalesná, K.: Zodpovednosť za výrobok. Právny obzor, 1998, č. 3, s. 285

³¹ Podrobněji viz kapitola II.

v uskutečňování uvedených kontrolních opatření. Požadavky na zrušení uvažovaného liberačního důvodu jsou však stále silně prosazovány.

V pořadí šestý liberační důvod je uveden samostatně v odstavci druhém. Na jeho základě se výrobce zproští odpovědnosti, jestliže prokáže, že vada byla způsobena konstrukcí výrobku, do něhož byla součást výrobku zapracována, nebo byla způsobena návodem k výrobku. Narozdíl od předchozích důvodů je tento určen omezenému okruhu subjektů, a to dodavatelům součástí konečných výrobků. Toto ustanovení chrání výrobce komponentu, jehož vlastní výrobky jsou bezpečné a kvalitní, ale mohou se stát potencionálně nebezpečnými vinou špatné konstrukce konečného výrobku nebo nesprávných instrukcí od finálního výrobce.

Odst. 3, který byl do zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem vložen novelou č. 209/2000 Sb., umožňuje výrobcům dovolávat se částečného nebo úplného zproštění odpovědnosti, prokáží - li , že vznik škody způsobil svým jednáním poškozený nebo osoba, ze kterou je poškozený odpovědný. Toto ustanovení významně chrání výrobce, neboť není žádnou výjimkou chování spotřebitelů, které je v rozporu s návodem a může tak způsobit vadu výrobku, potažmo i škodu. Volat výrobce k odpovědnosti i za vady, které nevznikly jeho přičiněním, ale jsou následkem chování spotřebitele, by nebylo rozumné.

2.7 Pojem škoda a výše její náhrady

Otázkou, co je to škoda a v jaké výši má být hrazena, se zákon č. 59/1998 Sb. zabývá na dvou místech, a to v §§ 1 a 6a. Škodou se ve smyslu §1 zákona rozumí škoda na zdraví, životě nebo majetku osob, přičemž za majetkovou škodu je považována škoda na věci, která není samotným vadným výrobkem a která je určena a užívána převážně k jiným než podnikatelským účelům. Škoda znamenající smrt osoby nebo poškození jejího zdraví interpretační potíže nečiní. Nejasnosti mohou nastat při výkladu pojmu „určené a užívané převážně k jiným než podnikatelským účelům“, který navíc nemá oporu ve směrnici Rady EHS 85/374/EEC.³²

Současná výše spodní hranice odpovědnosti výrobce za škodu na věci je stanovena v § 6a a činí 500 EUR. Toto ustanovení bylo do zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem doplněno novelou č. 209/2000 Sb. z důvodu sjednocení částky, nad kterou je výrobce povinen nahradit majetkovou škodu, s částkou uvedenou ve směrnici 85/374/EEC. V účinnost vešlo dnem vstupu České republiky do Evropské unie a nahradilo tak původní ustanovení § 6.

Směrnice dává členským státům také možnost stanovit horní hranici odpovědnosti výrobce za škodu na životě nebo zdraví způsobenou stejnými výrobky s touže vadou a omezit tak výši náhrady částkou ne nižší než 70 mil. EUR. V tomto případě se jedná pouze o škody způsobené smrtí a na zdraví,

³² Blíže k otázce kompatibility české právní úpravy se směrnicí Rady EHS 85/374/EEC viz kapitola V.

nikoli škody majetkové, které nejsou směrnicí limitovány vůbec, resp. naopak jsou limitovány pouze spodní hranicí. I u tohoto ustanovení směrnice, podobně jako již v několika předchozích případech, došlo ke kompromisnímu řešení se stanoveným časovým horizontem pro konečnou úpravu této otázky. Česká republika možnost danou směrnicí nevyužila a uvedený limit odpovědnosti do své vnitrostátní úpravy nezačlenila.³³

2.8 Spolupůsobení třetích osob

Ustanovení § 7 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku nepřipouští zproštění odpovědnosti na straně výrobce z důvodu spolupůsobení třetí osoby. Tuto situaci je třeba striktně odlišit od případu, kdy vznik škody způsobí svým jednáním nebo opomenutím poškozený nebo osoba, za kterou poškozený odpovídá, což je liberační důvod podle § 5 odst. 3. Ustanovení § 7 řeší situace, kdy škoda je důsledkem současného působení vady výrobku a jednání nebo opomenutí třetí osoby, kterou však není poškozený nebo osoba, za kterou poškozený odpovídá. V tomto případě je výrobce povinen nahradit poškozenému škodu v plném rozsahu bez ohledu na skutečnost, že se na vzniku škody podílela třetí osoba.

³³ Možnosti omezit výši odpovědnosti výrobce využilo například Německo - blíže Barendrecht, J. M.: Produkthaftungshandbuch. Bd. 2, Das deutsche Produkthaftungsgesetz, Internationales Privat- und Prozeßrecht, Länderberichte zum Produkthaftungsrecht. Beck. München 1989, s. 65

Protože však nelze po výrobci spravedlivě žádat, aby hradil v plné výši škody, jejichž vznik částečně zapříčinily třetí osoby, zákon č. 59/1998 Sb. mu dává v odst. 2 § 7 možnost uplatňovat vůči těmto třetím osobám regresní postih.

2.9 Společná odpovědnost výrobců

Na trhu se dnes v převážné většině objevují výrobky, na jejichž produkci se podílí více výrobců. Ve snaze o zvýšení ochrany spotřebitele byl proto novelou č. 209/2000 Sb. do zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku včleněn § 7a, který výslovně upravuje solidární odpovědnost všech výrobců, kteří se podíleli na produkci finálního výrobku. Poškozená osoba tak může uplatnit nárok na náhradu škody vůči kterémukoli z nich, přičemž výrobci se mezi sebou následně vypořádají podle míry účasti každého z nich. Důsledkem je rozšíření počtu subjektů odpovědných za škodu a tím pádem i zvýšení jistoty poškozené osoby, že se domůže náhrady za škodu, která jí byla způsobena. Ačkoli princip společné odpovědnosti byl již v českém právním řádu obsažen před účinností novely č. 209/2000 Sb. a formulace § 7a se neodchyluje od obecné úpravy v občanském zákoníku, nepochybně přispívá k jasnějšímu výkladu tohoto pravidla.

2.10 Zákaz vyloučení nebo omezení odpovědnosti předem

Ustanovení § 8 z. č. 59/1998 Sb. zakazuje výrobci jakýmkoli způsobem omezit nebo vyloučit povinnost nahradit škodu způsobenou vadou jeho výrobku předem, ať

jednostranným prohlášením nebo dohodou. V případě porušení tohoto zákazu je jakékoli ujednání, které by takové vyloučení nebo omezení umožňovalo, neplatné od samého počátku.

2.11 Promlčení a prekluze

Zákon č. 59/1998 Sb. zakotvuje dva druhy lhůt, a to subjektivní promlčecí a objektivní prekluzivní. V původním znění zákona byly obě lhůty zařazeny společně v § 9 pod názvem „promlčení“. K nápravě této nepřesnosti došlo novelou č. 209/2000 Sb., přičemž bylo zrušeno i původní ustanovení o prodloužení desetileté lhůty v případě, že výrobce stanovil nebo závazně doporučil delší záruční dobu na výrobek.

Subjektivní promlčecí lhůta je i nadále zakotvena v § 9 (původně v odst. 1), který stanoví, že právo na náhradu škody se promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že se mohl dozvědět o škodě, vadě výrobku a totožnosti výrobce. Pro počátek běhu lhůty je tedy rozhodující okamžik, kdy se poškozený jako žalující strana dozvěděl všechny údaje potřebné k zahájení řízení v rámci odpovědnosti za výrobek.

Objektivní lhůta byla v původním znění zákona uvedena jako promlčecí v odst. 2 § 9, ale novela tento odstavec zrušila a lhůtu zařadila do nového §9a pod přesnějším názvem „zánik práva na náhradu škody“. Podle tohoto ustanovení právo na náhradu škody zaniká uplynutím deseti let ode dne, kdy výrobce uvedl na trh vadný výrobek, který způsobil

škodu. To však neplatí, jestliže v uvedené době byl nárok na náhradu škody uplatněn u soudu. Pro počátek běhu této lhůty je určující den uvedení výrobku na trh, což může působit určité problémy výrobcům.³⁴

V rozsudku ze dne 9. února 2006, Declan O'Byrne, C-127/04, Evropský soudní dvůr zkoumal pojem uvedení výrobku do oběhu právě z hlediska určení počátku běhu této desetileté lhůty, a dospěl k závěru, že objektivní odpovědnost začíná plynout v okamžiku, kdy se výrobce dobrovolně zřekne kontroly nad výrobkem tím, že jej převede z důvodů obchodní povahy na osobu, která není spojena se skupinou, do které náleží výrobce.

Výše uvedené lhůty jsou kumulativní, je tedy nutné, aby poškozený uplatnil nárok vůči výrobcí za současného běhu obou lhůt, přičemž počátek i konec každé z nich je ovšem stanoven individuálně.

2.12 Vyloučení aplikace zákona

Ustanovení § 11 zákona o odpovědnosti za výrobek stanoví případy, kdy je použití tohoto zákona vyloučeno. Podle něj se tedy tento zákon nevztahuje na případy náhrady škod způsobených jadernými událostmi, které jsou upraveny mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny, a na uplatnění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku uvedeného na trh před nabytím účinnosti zákona.

³⁴ Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České republice na počátku 21. století. Pojistný obzor, 2001, č. 9, s. 13

§ 11 tak koncentruje do jedné věty dva různé důvody vyloučení aplikace zákona. Původní znění zákona o odpovědnosti za výrobek uvádělo v první části tohoto ustanovení jaderné události upravené zvláštním zákonem č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání atomové energie a ionizujícího záření (atomový zákon). Novelou zpřesněné znění nyní odkazuje na zákon č. 133/1994 Sb., o Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody a Společném protokolu týkajícím se Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy.

2.13 Účinnost zákona

Na základě § 12 zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, nabyl tento předpis účinnosti prvním dnem třetího kalendářního měsíce po dni jeho vyhlášení, to znamená 1. 6. 1998. Změny provedené novelou č. 209/2000 Sb. jsou účinné od 1. 9. 2000, s výjimkou § 6a, který nabyl účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost, tj. dnem 1. 5. 2004. Tímto datem zároveň pozbylo platnosti ustanovení § 6 tohoto zákona.

IV. Slovenská republika

Slovenská republika přijala právní úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem zákonem č. 294/1999 Z.z., s účinností od 1. 12. 1999. Stejně jako pro Českou republiku i pro Slovensko vyplývá z Evropské dohody o přidružení smluvní závazek usilovat o zajištění postupného souladu svého zákonodárství s legislativou Evropské unie. Směrnice Rady EHS 85/374/EEC, která je pochopitelně východiskem také slovenské právní úpravy, je jedním ze stěžejních předpisů na ochranu hospodářských zájmů spotřebitele.

Příprava slovenské právní úpravy byla relativně složitější a ještě více časově náročná než v České republice. Počátky legislativního úsilí lze datovat před rok 1991, kdy probíhaly práce na novelizaci občanského zákoníku, avšak idea zavedení tohoto typu odpovědnosti tehdy neuspěla. Největší zdržení bylo zapříčiněno zřejmě tím, že se určitou dobu vážně uvažovalo o úpravě stávajícího občanského zákoníku a nikoli o přijetí samostatného zákona o odpovědnosti za výrobek. Konečné rozhodnutí o legislativní

formě úpravy bylo pravděpodobně motivováno především potřebou urychleného právního dořešení problematiky za škodu způsobenou vadným výrobkem.³⁵

V následujícím textu předkládám pokus o srovnání slovenské právní úpravy s úpravou v České republice z hlediska nejmarkantnějších rozdílů ve formulacích obou zákonů.

Na první pohled a po zběžném přečtení je možné konstatovat, že se slovenský zákon č. 294/1999 Z.z. výrazně podobá původnímu českému zákonu č. 59/1998 Sb. Ovšem při podrobnějším rozboru lze zaregistrovat řadu odlišností a rozdílných formulací. Pomímím fakt, že pořadí jednotlivých ustanovení je trochu odlišné (např. definice pojmu výrobce je zařazena až za definice výrobku a vadného výrobku), neboť není pro zkoumanou problematiku zásadní.

Rozdílné, a nutno podotknout, že i přesnější formulace užívá slovenský zákon č. 294/1999 Z.z. hned v úvodním ustanovení § 1, a to v definici pojmu majetková škoda. Slovenský zákonodárce, zjevně veden záměrem co nejvěrněji transformovat příslušné ustanovení směrnice č. 85/374/EEC, rozumí majetkovou škodou „škodu na věci, pokud je obvykle užívána k osobnímu použití nebo k osobní potřebě, a která poškozenému obvykle slouží k tomuto účelu“. Takto pojatá formulace nečiní výkladových obtíží, narozdíl od problémového pojmu věci „určené a užívané převážně k jiným

³⁵ Dulak, A.: *Zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom*.

než podnikatelským účelům“, obsaženého v českém zákoně č. 59/1998 Sb.

Co se týče definice pojmu výrobek a problematiky zařazení prvotních zemědělských produktů do tohoto pojmu (resp. jejich vyloučení z něj), slovenský zákon již při svém přijetí obsahoval novelu (§ 12), podle které se s účinností od 1. 1. 2001 zahrnují pod pojem výrobek i zemědělské a lesní přírodní produkty. Přitom platí obecná zásada, podle které se přísnější režim zákona vztahuje až na výrobky uvedené do oběhu po účinnosti této právní úpravy.

Pravděpodobně nejzávažnějším rozdílem je ustanovení § 6 zákona č. 294/1999 Z.z. (náhrada škody), které ve svém odst. 2 omezuje výši náhrady škody na 3 500 miliónů Sk v případě, že byla stejnými vadnými výrobky způsobena škoda na zdraví nebo životě většímu počtu poškozených. Tato částka odpovídá částce 70 mil. EUR, kterou stanoví směrnice Rady EHS 85/374/EEC jako minimum tohoto omezení, a Slovenská republika přijetím tohoto ustanovení využila možnosti dané směrnicí.

Poněkud odlišná je také úprava problematiky společné a nerozdílné odpovědnosti výrobců. Zatímco český zákon č. 59/1998 Sb. (po novelizaci zákonem č. 209/2000 Sb.) věnuje této otázce mimořádnou pozornost a společnou odpovědnost výrobců upravuje podrobně v samostatném ustanovení § 7a, slovenský zákon konstatuje solidární odpovědnost dvou nebo více výrobců pouze stručně v § 6 odst. 4 v rámci ustanovení o náhradě škody. Ani tak ovšem není pochyb o tom, že principy

deklarované směrnici 85/374/EEC byly do slovenské legislativy plně transformovány.

Oproti české úpravě poněkud zestručněné ustanovení § 8 slovenského zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem není formulováno příliš šťastně. Zakazuje totiž pouze smluvní formu vyloučení nebo omezení odpovědnosti výrobce předem, čímž připouští spor o účinnosti jednostranného prohlášení výrobce. Navíc ve slovenské úpravě chybí výslovné zakotvení sankce, což je v českém zákoně č. 59/1998 Sb. ošetřeno stanovením neplatnosti těchto ujednání od samého počátku.

Přímo chybné ustanovení obsahuje slovenský zákon č. 294/1999 Z.z. ve svém § 9 o promlčení práva na náhradu škody. Jde o stejnou nepřesnost, jaká se vyskytovala i v české právní úpravě před novelou učiněnou zákonem č. 209/2000 Sb., a je pravděpodobné, že i ve slovenské úpravě dojde v brzké době k nápravě a přijetí správnější a jednoznačnější formulace. Jde o skutečnost, že v souladu se slovenským zákonem se právo na náhradu škody způsobené vadným výrobkem v objektivní desetileté lhůtě pouze promlčí, zatímco směrnice 85/374/EEC (a po novelizaci i český zákon) jasně hovoří o prekluzi tohoto práva. Aplikace tohoto ustanovení v podobě, ve které se nachází současný slovenský zákon, staví výrobce do horší pozice.

Zajímavou skutečností je, že slovenský zákon nepoužívá výrazu *uvedení na trh*, který se vyskytuje na více místech v českém zákoně, ale užívá místo něj obecnější *uvedení do oběhu*. Pojem *uvedení do oběhu* je přesnější z hlediska

transformace směrnice Rady EHS 85/374/EEC, nicméně dle některých názorů³⁶ méně praktický z hlediska odpovědných subjektů.

³⁶ Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České republice, ve Slovenské republice a v Evropské unii. 2. doplněné a přepracované vydání. ECON publishing, s. r. o. Brno 2001, s. 27

V. Harmonizace právní úpravy České republiky se směrnicí Evropské unie (zhodnocení míry compatibility)

K tomu, aby byl vnitrostátní právní předpis považován za kompatibilní se směrnicí Evropské unie, není nutné přenést doslovné znění směrnice do zvláštního právního předpisu. Je postačující, pokud je všeobecně a rámcově zajištěno úplné použití směrnice, a to dostatečně jasným a určitým způsobem. Pokud směrnice zakládá nároky jednotlivců, je třeba, aby oprávnění měli možnost získat znalosti o všech svých právech a uplatnit své nároky před národními soudy. Rozhodující je tedy výsledná aplikace směrnice, nikoli doslovné přejímání jejího textu.

Z výše uvedeného vyplývá, že určujícím bude vždy současný stav té které vnitrostátní úpravy daného institutu, lišící se stát od státu. V závislosti na slučitelnosti dané úpravy v konkrétním státě s komunitárním právem poté nastávají tři různé možnosti způsobu harmonizace. Buď stávající právní

úprava zajišťuje použití směrnice dostatečně a potom není harmonizace vůbec nutná. Druhou možností je pouhá novelizace národní právní úpravy, ovšem za předpokladu, že je postačující. Anebo konečně vnitrostátní právní řád danou problematiku vůbec nezná a neupravuje a je tudíž nezbytné přijmout zcela nový právní předpis nebo alespoň včlenit nový institut do existujících právních předpisů.

Harmonizace směrnice Rady EHS 85/374/EEC o odpovědnosti za výrobek do právního řádu České republiky spadá do třetí skupiny případů. Zákon č. 59/1998 Sb. převzal právní úpravu zcela nového právního institutu, který zde nikdy regulován nebyl.

Hodnotím-li přijatou úpravu odpovědnosti za výrobek v České republice z hlediska slučitelnosti s právem komunitárním, nutně musím dospět k závěru, že plně slučitelná není. Ačkoli novelizací provedenou zákonem č. 209/2000 Sb. došlo k mnoha změnám směřujícím právě k větší míře kompatibility s právem Evropské Unie, stále ještě zůstávají v zákoně č. 59/1998 Sb. problematické formulace.

Za nejzásadnější nepřesnosti považuji následující:

Ustanovení § 1 zbytečně koncentruje základní a interpretační ustanovení odpovědnosti za výrobek. Vhodnější pro úvodní ustanovení se jeví stručná a jasná formulace užitá ve směrnici, deklarující pouze rámcové vymezení pojmu odpovědnost za výrobek. Pojem škoda, který je v českém zákoně upraven na dvou různých místech (§ 1 a § 6a), by pak mohl být vyčleněn do samostatného ustanovení. Úprava by tak byla nepochybně přehlednější a srozumitelnější.

Samotná definice pojmu škoda, jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, obsahuje poněkud nejasné ustanovení. Je jím definice majetkové škody jako „škody na věci, určené a užívané převážně k jiným než podnikatelským účelům“. Takto formulované ustanovení by se mohlo ukázat problematickým zejména pro menší podnikatele, kteří celkem běžně využívají soukromé prostory k vlastní podnikatelské činnosti, a může být proto obtížné jednoznačně určit, kterou část vzniklé škody lze vymáhat v rámci odpovědnosti za výrobek.

Další interpretační problém působí pojem „uvedení na trh“ užívaný zákonem č. 59/1998 Sb. Tento termín je definován v zákoně č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, jako okamžik, kdy je výrobek na trhu Evropského společenství poprvé úplatně nebo bezúplatně předán nebo nabídnut k předání za účelem distribuce nebo používání nebo kdy jsou k němu poprvé převedena vlastnická práva. Tato skutečnost nejspíš vedla našeho zákonodárce k užití termínu, který se již v českém právním pojmosloví vyskytoval, což ovšem nic nemění na faktu, že oba uvedené pojmy nejsou obsahově totožné a česká právní úprava tedy v této otázce nedosahuje potřebné slučitelnosti s komunitárním právem.

VI. Ochrana před rizikem plynoucím z odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem

Zakotvením právního institutu odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem do právního řádu České republiky došlo nepochybně k posílení postavení spotřebitele, na druhé straně výrobcům a dovozcům režim objektivní odpovědnosti s taxativně vymezenými liberačními důvody přináší značná rizika. Nejjednodušší ochranou před těmito riziky je prevence, zejména výroba kvalitních a bezpečných výrobků, opatřených řádným návodem k použití. Ani nejlepší prevencí ovšem někdy nelze vzniku škody zabránit, nehledě na to, že pro výrobce bude v mnoha případech prakticky nemožné prokázat existenci některého z liberačních důvodů.

Lze říci, že neexistuje způsob, jakým by výrobci mohli úplně vyloučit rizika plynoucí pro ně z odpovědnosti za výrobek. Je však několik možností, jak tato rizika minimalizovat, a to buď právními nebo jinými prostředky, v

literatuře někdy označovanými jako technické.³⁷ Technickými prostředky se rozumí již výše zmíněná snaha škodám vzniklým v důsledku vady výrobku předcházet, zatímco prostředky právní reagují na situaci, kdy již ke vzniku škody došlo.

1. Právní prostředky vedoucí ke snížení rizik - pojištění

Pojištění je závazkovým právním vztahem vznikajícím na základě uzavření pojistné smlouvy. Základní soukromoprávní aspekty pojištění byly až do 31. 12. 2004 upraveny v ustanoveních hlavy patnácté, části osmé občanského zákoníku. S účinností od 1. 1. 2005 se stal součástí platného právního řádu České republiky zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a změně souvisejících zákonů (o pojistné smlouvě), který dosavadní úpravu právních vztahů týkajících se pojištění nahradil. Občanský zákoník se nadále použije subsidiárně, tj. nestanoví-li speciální právní úprava obsažená v zákoně o pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpisu jinak,³⁸ a rovněž se aplikuje na právní vztahy, které byly založeny před účinností zákona o pojistné smlouvě (tzv. přežívání zákona).³⁹

³⁷ Honcová, R.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku: odpovědnost za výrobek. 1. vydání. Masarykova univerzita. Brno 1999, s. 180

³⁸ § 1 odst. 2 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě

³⁹ Hulva, T.: Ochrana spotřebitele. ASPI, a. s. Praha 2005, s. 297

Potřeba změny ustanovení o pojistné smlouvě v občanském zákoníku byla vyvolána zejména nedostatky stávající právní úpravy, nutností reagovat na změněné, tj. tržní podmínky v soukromém pojištění, a přizpůsobit i tuto oblast soukromého práva některým podmínkám obsaženým v právu Evropských společenství. Tento požadavek vychází z neustálé a rostoucí potřeby fyzických i právnických osob přenést pojistná nebezpečí na specializovanou právnickou osobu, tj. na pojišťovnu. Část pojistných nebezpečí ve vývoji společnosti vykazuje určitou stabilitu, jako například nebezpečí úrazu, smrti, požáru. Značná část takových nebezpečí však vzniká nově, v závislosti na společenském vývoji, v souvislosti se zavedením počítačové techniky, s atomovými a ekologickými riziky, a na druhou stranu i relativně stabilní pojistná nebezpečí mění v souladu s vývojem svůj charakter. Výše popsané nové podmínky pojistného trhu si proto vyžádaly pojištění proti řadě nových nebezpečí, jako je pojištění finančních ztrát, pojištění úvěru a záruky, pojištění právní ochrany, pojištění ekologických a atomových rizik. Absence odpovídající úpravy nově vznikajících nebo měnících se právních vztahů vedla k tomu, že nedostatečná obecná právní úprava byla nahrazována „tvůrčí iniciativou“ pojišťoven odrážející se v jejich individuálních pojistných podmínkách,⁴⁰ což pochopitelně nebylo žádoucí z hlediska ochrany spotřebitele.

⁴⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), ze dne 31. 3. 2003. Obecná část.

Legislativní rada vlády, i v souvislosti s pracemi na novém občanském zákoníku, uvažovala několik různých variant legislativního řešení nové právní úpravy pojistné smlouvy.

Jednou z možností bylo jít vzorem dosavadní zákonné úpravy a ponechat pojistné smlouvy v občanském zákoníku. V případě komplexní úpravy pojistných obligací tímto způsobem by však byl značnou nevýhodou neúměrný rozsah pojišťovací problematiky v rámci občanského zákoníku. Další uvažovanou možností proto bylo upravit v občanském zákoníku rámcově jen obecný režim pojistných smluv a právní režim pojištění osob, majetku a odpovědnosti za škodu, s tím, že konkretizace práv a povinností by byla obsažena ve všeobecných podmínkách schvalovaných orgánem státního dozoru, případně v podzákonném předpisu (v nařízení vlády nebo ve vyhlášce Ministerstva financí).

Jako odpovídající řešení byla zvolena varianta svěřující úpravu pojistné smlouvy samostatnému zákonu, zejména s ohledem na skutečnost, že povaha pojistných smluv a problematika pojištění vyžaduje daleko detailnější, a oproti dosavadnímu stavu rozsáhlejší úpravu, která nemůže být provedena v rámci občanského zákoníku, neboť by svým objemem narušila jeho celkovou symetrii.⁴¹

Z hlediska pramenů právní úpravy pojištění je kromě zákona o pojistné smlouvě relevantní také zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, který je zákonem veřejnoprávní povahy.

⁴¹ Eliáš, K. - Zuklínová, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Linde Praha, a. s. Praha 2001, s. 223 - 224

Upravuje činnosti v pojišťovnictví, podmínky provozování pojišťovací, zajišťovací a zprostředkovatelské činnosti, a rovněž obsahuje úpravu státního dozoru nad provozováním těchto činností, prováděného Českou národní bankou.

1.1 Pojištění odpovědnosti za škody obecně

Pojištění odpovědnosti za škodu chrání pojištěného v takových případech, kdy sám pojištěný způsobil jiné osobě škodu, za kterou odpovídá a kterou je povinen uhradit. Jedná se tedy vždy o škodu způsobenou třetí osobě.

U tohoto typu pojištění se dostává do popředí zejména uhrazovací funkce pojištění, což znamená, že pojištěný je do značné míry zbaven rizika značných finančních nákladů, které mu plynou z případného způsobení škody, a současně je chráněn i oprávněný zájem poškozeného na úhradě škody, neboť poškozený nemusí náhradu škody obtížně vymáhat na škůdci a je mu proplacena přímo z prostředků pojišťovny.⁴²

Nově oproti předchozímu právnímu stavu obsahuje současná právní úprava kategorizaci pojištění podle předmětu pojistného plnění, a to rozdělení na pojištění obnosové a pojištění škodové. Základní odlišnost zde spočívá ve skutečnosti, zda pojistné plnění směřuje k náhradě škody nebo zda se jedná o jiné plnění. Pojištění odpovědnosti za škodu lze sjednat pouze jako pojištění škodové, pojistiteli tedy vzniká

⁴² Holub, M.: Odpovědnost za škodu v právu občanském, pracovním, obchodním a správním: praktická příručka. 2. aktualizované a doplněné vydání. Linde Praha, a. s. Praha 2004, s. 118

povinnost poskytnout náhradu škody v rozsahu stanoveném pojistnou smlouvou.

Naproti tomu shodně s dosavadní úpravou je pojištění rozděleno podle autonomie vůle subjektů, právní řád tedy nadále rozeznává dvě formy pojištění odpovědnosti za škodu, a to pojištění smluvní, dále se dělí na povinné a dobrovolné, a pojištění zákonné.

1.1.1 Smluvní pojištění

Smluvní pojištění je upraveno zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), a vzniká uzavřením pojistné smlouvy mezi pojistníkem a pojišťovnou. Pojistná smlouva je smlouvou o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistné.⁴³ Jedná se tedy o dvoustranný závazek vyznačující se jak vzájemností práv a povinností, tak i vzájemnou podmíněností plnění (synallagmatický právní vztah).

Zákon č. 37/2004 Sb. stanoví obligatorní obsah pojistné smlouvy. Smlouva tedy musí obsahovat určení pojistitele a pojistníka, určení oprávněné osoby, určení, zda se jedná o pojištění obnosové či škodové, vymezení pojistného nebezpečí a pojistné události, výši pojistného, údaj o jeho splatnosti a o tom, zda se jedná o pojistné běžné nebo jednorázové, vymezení pojistné doby a doby, na kterou byla pojistná

⁴³ § 2 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů

smlouva uzavřena, a konečně v případě pojištění osob, bylo-li dohodnuto, že se oprávněná osoba bude podílet na výnosech pojistitele, způsob, jakým se oprávněná osoba bude na těchto výnosech podílet.⁴⁴

Zákon o pojistné smlouvě stanoví specifické požadavky nejen z hlediska obsahového, ale také z hlediska formy uzavření smlouvy - obligatorně se jedná o smlouvu uzavíranou v písemné formě. Výjimkou jsou případy, kdy je smlouvou sjednáváno pojištění s pojistnou dobou kratší než jeden rok (krátkodobé pojištění). Ostatní právní úkony v rámci pojistného vztahu musí mít rovněž písemnou formu, zde se však jedná o úpravu dispozitivní.⁴⁵

Pojistitelem je právnická osoba, která podle zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, je oprávněna provozovat pojišťovací činnost. Je-li její podnikání omezeno na tento předmět, nazývá se zpravidla pojišťovnou.

Pojistníkem může být jakákoli fyzická nebo právnická osoba, která s pojistitelem uzavřela pojistnou smlouvu.

Pojmovým znakem pojistné smlouvy je podmíněnost nároku na pojistné plnění uskutečněním nahodilé události vymezené ve smlouvě (pojistné události). Předpokladem nahodilosti je skutečnost, že událost pojištěný nevyvolal úmyslně. Pojistná událost musí být tedy alespoň v některém

⁴⁴ § 4 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ § 7 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů

směru nejistá, tzn. buď je nejisté, zda vůbec vznikne, anebo je sice nepochybné, že nastane, ale nejistá je doba jejího vzniku.

Pojistná událost při pojištění odpovědnosti za škodu spočívá ve škodě na životě nebo zdraví jiných osob nebo na jejich věcech nebo v jiných škodách, za které je pojištěný odpovědný.

Z pojištění odpovědnosti za škodu má pojištěný právo, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události poskytl náhradu škody v rozsahu, v jakém je k této náhradě povinen sám pojištěný. Výše pojistného plnění se určuje na základě zásad stanovených právními předpisy, pojistnými podmínkami a ujednáními obsaženými v pojistné smlouvě.⁴⁶ Ze smluvní úpravy může vyplynout jak omezení výše pojistného plnění⁴⁷, tak i nárok na širší pojistné plnění (např. na úhradu nákladů soudního řízení a právního zastoupení).

Poškozená osoba nemá právo na pojistné plnění, musí tedy uplatnit nárok na náhradu škody vůči pojištěnému.⁴⁸ Zákon však pojistiteli ukládá, aby pojistnou náhradu zaplatil poškozenému, a náhrada škody se pak poskytuje jménem pojištěného, takže jejím uskutečněním závazek pojištěného zaniká. Právní úprava tak zabraňuje tomu, aby pojištěný

⁴⁶ Knappová, M. - Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II. 4., aktualizované a doplněné vydání. ASPI, a. s. Praha 2005, s. 340

⁴⁷ Limit pojistného plnění sjednaný ve smlouvě podle ustanovení § 44 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě

⁴⁸ § 43 odst. 3 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů

použil pojistné plnění k jinému účelu než ke splnění svého závazku k náhradě škody.

Součástí pojistné smlouvy jsou pojistné podmínky vydané pojistitelem, nejsou-li uvedeny přímo v pojistné smlouvě. Pojistník s nimi musí být před uzavřením pojistné smlouvy prokazatelně seznámen a bez jeho souhlasu nelze tyto pojistné podmínky měnit.

Právní řád zná také případy povinného pojištění, které vzniká sice rovněž uzavřením pojistné smlouvy, je však uložena povinnost tuto smlouvu uzavřít, s cílem zajistit ochranu třetích osob. Výše uvedenou povinnost ukládá např. zákon č. 168/1999 Sb., o provozu na silnicích, a vyhláška č. 205/1999 Sb., kterou se stanoví rozsah a podmínky zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla, zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví, zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, zákon č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře, zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, zákon č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky, zákon č. 254/2000 Sb., o auditorech, zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření.

1.1.2 Zákonné pojištění

Druhou formou pojištění odpovědnosti za škodu je pojištění zákonné, které vzniká přímo ze zákona, bez uzavření

pojistné smlouvy. Náš právní řád zná pouze jeden případ zákonného pojištění, a to pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, upravené zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, a vyhláškou č. 125/1993 Sb., kterou se stanoví podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za tuto škodu (tato vyhláška bude zrušena s účinností od 1. 1. 2008 zákonem č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců).

Cílem této právní úpravy je ochrana zdraví a života zaměstnanců v situacích, kdy jsou vystaveni zvýšenému riziku a reparační funkce náhrady škody je výrazně ohrožena.

1.2 Pojištění odpovědnosti za výrobek

Možnost pojištění rizik plynoucích z odpovědnosti za výrobek je v zásadě předpokladem k tomu, aby mohl režim objektivní odpovědnosti za výrobek dobře fungovat, ačkoli je zřejmé, že pojistná smlouva nemůže pokrýt všechna rizika plynoucí z odpovědnosti za výrobek.⁴⁹ Pojištění na jedné straně umožní výrobcí pokračovat v podnikatelských aktivitách i v případě, kdy je nucen poskytnout spotřebiteli náhradu škody v souvislosti s vadným výrobkem, na straně druhé spotřebitel má jistotu, že případné uplatnění nároku na náhradu škody způsobené vadným výrobkem bude úspěšné.

⁴⁹ West, B.: Pojištění zákonné odpovědnosti za výrobky. Pojistný obzor, 1993, č. 11, s. 2

Pojištění odpovědnosti za výrobek tedy do značné míry eliminuje rizika na straně výrobce i spotřebitele, v důsledku je ovšem nutné počítat s tím, že se riziko pojišťovny v podobě výše pojistného promítne do cen výrobků.

1.2.1 Princip *loss occurrence* a princip *claims made*

V současné době je pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem založeno na dvou značně odlišných principech - na principu *loss occurrence* a na principu *claims made*.

Princip *loss occurrence* je historicky starší a vznikl v podstatě současně s pojištěním odpovědnosti za výrobek jako samostatným druhem pojištění. V rámci tohoto principu je pro určení pojistné události rozhodující okamžik, kdy vadný výrobek způsobí škodu. Pojištění založené na principu *loss occurrence* tedy chrání pojištěného proti možným následkům odpovědnosti za škody, které výrobek způsobí v době platnosti pojistné smlouvy.

Tento princip nabízí jisté výhody pojištěnému, a to především jistotu, že nároky poškozených budou uhrazeny z pojištění bez ohledu na to, kdy dojde ke konečnému rozhodnutí o výši odškodnění. Tato skutečnost se jeví důležitá zejména v případech škod na zdraví, kdy od okamžiku vzniku škody do konečného rozhodnutí o výši odškodnění často uplyne poměrně dlouhá doba, přičemž odpovědný subjekt již v této době nemusí existovat.

Na druhou stranu právě skutečnost, že mnohdy je definitivní výše náhrady za škodu na zdraví známa až po

uplynutí i několika let, znamená pro pojištěného zároveň značnou nevýhodu. Za nepříznivých předpokladů totiž nemusí dohodnutý limit plnění ze strany pojišťovny postačovat k úhradě škody a pojištěný je tak nucen čelit nedostatku finančních zdrojů potřebných k pokrytí rozdílu mezi náhradou od pojišťovny a skutečnou výší škody. Nejistota existence a výše možného závazku v budoucnosti je zároveň nevýhodná i pro pojistitele, neboť klade vysoké nároky na vytváření škodních rezerv pojistitele a kalkulaci s nimi.

Historicky mladší princip *claims made* se zakládá na zcela odlišném pojetí vztahu mezi okamžikem vzniku škody a uplatněním nároku na náhradu škody u odpovědného subjektu. V rámci tohoto principu je pro určení pojistné události rozhodující okamžik, kdy poškozený písemně uplatnil nárok na náhradu škody u pojištěného, tím pádem pojištění kryje škody, které mohly nastat v minulosti, ale jejich následky se projevují až v průběhu pojistné doby platné pojistné smlouvy.

Z výše uvedené charakteristiky principu *claims made* vyplývá, že výhodou pro pojistitele při uplatnění tohoto principu bude zejména možnost jednoznačně kontrolovat své budoucí finanční závazky. Pojištěnému ze stejných důvodů plyne možnost upravit výši limitu plnění každoročně tak, aby odpovídala aktuálním trendům ve výši poskytovaných náhrad poškozeným.

Diskuze o tom, který ze dvou výše popsanych principů je obecně výhodnější, nepřinesla jasný výsledek, a ačkoli koncem 70. a počátkem 80. let dvacátého století na

mezinárodním pojišťovacím trhu převažoval princip claims made (v důsledku značných škod zejména v USA), v současné době v praxi pojišťoven opět mírně převažuje užívání principu loss occurrence, a to jak ve světě, tak v České a Slovenské republice.⁵⁰

1.2.2 Uzavírání pojistné smlouvy

Česká republika nepřijala koncepci povinného pojištění odpovědnosti za výrobek, neboť obligatorní pojištění bylo obecně považováno za nepatřičný zásah státu do svobodné volby podnikatele, jakým způsobem se vyrovná s povinnostmi vyplývajícími ze zákonné úpravy.⁵¹ Pojištění je tedy pro výrobce pouze jednou z možností ochrany před rizikem plynoucím z odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem a záleží na vůli jednotlivých subjektů, zda tento institut využijí.

V České republice je v současné době pojištění odpovědnosti za výrobek standardně nabízeným produktem. Jednotlivé pojišťovny nabízí toto pojištění buď samostatně, nebo jako součást pojištění obecné odpovědnosti za škodu, a to jak automaticky, tak formou připojištění.

Z definice pojmu výrobek vyplývá, že odpovědnost se vztahuje na všechny výrobky, od 1. 9. 2000 včetně

⁵⁰ Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České republice, Slovenské republice a v Evropské Unii. 2. doplněné a přepracované vydání. ECON publishing s.r.o. Brno 2001, s. 76

⁵¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku ze dne 18. 6. 1997. Obecná část.

zemědělských výrobků (po novelizaci zákonem č. 209/2000 Sb.). Za optimální řešení je proto obecně považováno sjednání pojištění odpovědnosti na všechny výrobky, které pojištěný vyrábí resp. montuje, dováží nebo dodává. Není přitom rozhodující, zda jsou výrobky určeny pro tuzemský nebo zahraniční trh.

Významným kritériem pro sjednání pojistné smlouvy je rovněž stanovení zeměpisného rozsahu pojistného krytí. Pojištění lze sjednat jak pro jednu zemi, tak pro skupinu států, ale i pro všechny státy světa. V posledně jmenovaném případě je ale třeba brát v úvahu skutečnost, že pro pojištění odpovědnosti za výrobek v USA a v Kanadě platí obvykle odlišné podmínky, a to včetně vyšších sazeb, proto pojištění pro tyto dva státy je nutné sjednat výslovně.⁵²

Výše pojistného je u každé pojistné smlouvy stanovena individuálně, a to v závislosti na mnoha faktorech, zejména se přihlíží k rizikovosti pojištěných výrobků, pojištěnému rozsahu zeměpisného krytí, dosavadnímu škodnímu průběhu a zvolené výši limitu plnění pojišťovny.

⁵² Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České republice, Slovenské republice a v Evropské Unii. 2. doplněné a přepracované vydání. ECON publishing s.r.o. Brno 2001, s. 79

2. Jiné než právní prostředky vedoucí ke snížení rizik

2.1 Zajištění co nejvyšší bezpečnosti výrobků

Snahou každého výrobce by měla být co nejvyšší míra bezpečnosti vyráběných, příp. distribuovaných výrobků. S tím souvisí nutnost zohlednit zejména existující stav techniky, právní předpisy daného konkrétního státu, na jehož trh je výrobek uváděn, průmyslové standardy a dostupné technické normy. Významným prostředkem ke zvýšení bezpečnosti výrobků je také fungující systém zabezpečení jakosti výrobků, např. podle norem řady ISO, případně vnitropodniková technická kontrola se zdůrazněním kontroly výstupní nebo systém nezávislých laboratoří a zkušebních ústavů doplněný vlastní výstupní kontrolou.⁵³

2.2 Stahování výrobků z trhu a odvolávání výrobků

Pod pojmem stažení výrobku se rozumí totální stažení výrobku z trhu, které zpravidla končí jeho úplnou likvidací, přičemž vlastníkům takových výrobků je poskytnuto náhradní plnění - srovnatelný bezvadný výrobek nebo vrácení kupní ceny. Naproti tomu odvolání bývá spojováno pouze s určitou specifickou sérií výrobků, které jsou odvolány za účelem přezkoušení či opravy výrobku nebo jeho části.

⁵³ Honcová, R.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku: odpovědnost za výrobek. 1. vydání. Masarykova univerzita. Brno 1999, s. 183

Ke stažení výrobku z trhu nejčastěji dochází u farmaceutických výrobků a potravin, k odvolání výrobků pak pravidelně v automobilovém či elektrotechnickém průmyslu⁵⁴, ale i u hraček. Výrobky jsou zpravidla odvolávány (stahovány) z trhu, protože ohrožují život, zdraví a majetek osob, důvodem je tedy určitá míra nebezpečí, které by mohlo za jistých okolností vést ke vzniku škody.

Členským státům Evropských společenství byla směrnicí Rady EHS 92/59/EEC, o všeobecné bezpečnosti výrobků, uložena dvouletá lhůta k uvedení svého vnitrostátního právního řádu do souladu s touto směrnicí. Od 29. června 1994 jsou tedy výrobci povinni učinit v případě potřeby vhodná opatření, včetně stažení nebo odvolání výrobku z trhu, s cílem zabránit rizikům, která výrobek může představovat.

V právním řádu České republiky byla problematika všeobecné bezpečnosti výrobků dílčím způsobem řešena v zákoně č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, a částečně také v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Tato úprava však byla pouze partikulární implementací směrnice o všeobecné bezpečnosti výrobků, proto bylo rozhodnuto o implementaci směrnice do našeho právního řádu zvláštním zákonem č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků.

⁵⁴ Průša, V.: Odvolání výrobků v zahraničí. Právní zpravodaj čs.

a požadují, aby výrobek poskytoval spotřebiteli bezpečí nejen z hlediska své technické konstrukce, vlastností apod., ale i tím, že naplní míru bezpečnosti očekávanou spotřebitelem oprávněně, tj. s ohledem na informace, které mu výrobce poskytl nebo které jsou běžně známé.⁵⁸

Návod k použití je v souvislosti s odpovědností za výrobek hodnocen spolu s dalšími informačními a propagačními materiály k výrobku, a to ve smyslu zákonných ustanovení v oblasti informací, které poskytuje výrobce o svém výrobku spotřebiteli. Kvalita návodu je prověřována zejména z hlediska zajištění bezpečného a správného použití výrobku. Posouzení nejčastěji provádí nezávislá třetí strana - kvalifikovaní experti, kteří nemají vazbu na výrobce ani na návrh výrobku, jeho výrobu a uvedení na trh. Odlišnou metodou prověření kvality návodu k použití výrobku je interaktivní technika s reprezentativní skupinou spotřebitelů, jejíž podstatou je určit míru pomoci návodu spotřebitelům při obsluze výrobku. Výrobce tím dostává informace o nevhodně nebo nedostatečně propracovaných bodech návodu k použití výrobku a současně získává ucelený přehled o jeho praktické použitelnosti.

Návody k použití musí obsahovat jasnou identifikaci výrobku, která vyloučí možnost záměny s jiným výrobkem podobného označení nebo obdobné funkce. Měly by také označovat vhodného uživatele výrobku, a to popisem jeho

⁵⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku ze dne 17. 1. 2000. Obecná část.

schopností popř. věku, je-li tato skutečnost relevantní z hlediska bezpečného použití výrobku. Další významnou obsahovou náležitostí jsou informace nezbytné pro správné a bezpečné používání výrobku spolu s instrukcemi ohledně základní údržby a servisu. V případě jednoduchých závad na výrobku má dávat návod podrobné instrukce pro jejich odstranění, jedná se ovšem pouze o závady, při jejichž odstranění nehrozí žádné nebezpečí uživateli ani třetím osobám.

Velmi důležitou částí návodu je pak varování nebo upozornění na nebezpečí, které vyplývá z chybného způsobu užití výrobku. Všechna bezpečnostní sdělení musí být tištěna větším a odlišným typem písma, tak aby je bylo možné snadno a rychle odlišit, přičemž je vhodné používat bezpečnostních symbolů a barev.

Vyžaduje-li charakter výrobku předchozí uvedení do provozu, jsou neoddělitelnou součástí návodu také informace o instalaci nebo montáži výrobku, popř. popis chybových hlášení spolu s jejich interpretací.

U výrobků s omezenou životností nebo ohraničenou bezpečností je nutno na tuto skutečnost důrazně upozornit, nejlépe výrazným označením jak návodu, tak i samotného výrobku.

Návod umístěný na výrobku má být zřetelně čitelný po celou dobu předpokládané životnosti výrobku, obdobně i návod dodávaný k výrobku v tištěné podobě má mít dostatečně trvanlivou formu a být úměrně odolný prostředí, pro které je výrobek určen.

Každý návod musí obsahovat datum vydání, případně datum revize, byla-li provedena.

VII. Související problematika

Odpovědnost za výrobek je v širším kontextu součástí technické legislativy. Základem technické legislativy je posouzení výrobku z hlediska bezpečnosti, neboť jen bezpečný výrobek smí být uveden na trh, a současně sankcionování těch výrobků, které se ukázaly být nebezpečnými.

Obecně je možné konstatovat, že převzetí komunitárního práva v oblasti technické legislativy do vnitrostátního řádu České republiky je realizováno na třech základních úrovních, z nichž dvě jsou veřejnoprávní (obecná bezpečnost výrobků a technické požadavky na výrobky) a jedna soukromoprávní (odpovědnost za výrobek).⁵⁹

1. Obecná bezpečnost výrobků

Právní úprava zabezpečující, aby na trh a do oběhu byly uváděny pouze takové výrobky, které jsou bezpečné

⁵⁹ Labíková, R.: Obecná bezpečnost výrobků; Technické požadavky na výrobky; Odpovědnost za výrobek. Masarykova univerzita. Brno 2001, s. 248

a neohrožují zdraví osob, byla do právního řádu České republiky zavedena zákonem č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků). Tímto zákonem byla do národního práva implementována směrnice Rady 92/59/EEC o všeobecné bezpečnosti výrobků a nařízení Rady 339/93 o kontrolách shody s pravidly bezpečnosti výrobků v případě výrobků dovážených ze třetích zemí. Nově bylo tímto zákonem definováno, co se rozumí bezpečným výrobkem, a byly stanoveny práva a povinnosti směřující k zajištění bezpečnosti výrobku uváděného na trh a do oběhu.

Uvedená problematika byla v našem právním řádu před přijetím zákona č. 102/2001 Sb. dílčím způsobem řešena v zákoně č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění zákona č. 71/2000 Sb., a částečně také v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Tato úprava však byla pouze partikulární implementací směrnice o všeobecné bezpečnosti výrobků, proto bylo rozhodnuto o implementaci směrnice do právního řádu České republiky zvláštním zákonem. Ze zákona o technických požadavcích na výrobky byl vypuštěn institut „bezpečného výrobku“, stejně tak „nebezpečný výrobek“ ze zákona o ochraně spotřebitele a pojem „bezpečný výrobek“ byl nově v souladu se směrnicí vymezen ve zvláštním zákoně č. 102/2001 Sb.

Článkem 16 směrnice Rady 92/59/EEC o všeobecné bezpečnosti výrobků bylo uloženo Radě, aby se čtyři roky po zavedení tohoto předpisu do práva členských států Evropské unie zabývala konkrétními poznatky a zkušenostmi získanými

z jeho praktické aplikace. Na základě těchto podkladů dospěla Rada k závěru, že je nutno stávající právní úpravu doplnit, posílit ji a vyjasnit některá její ustanovení z hlediska aktuálního vývoje v oblasti bezpečnosti výrobků určených spotřebitelům, zejména z pohledu ochrany zdraví a z hlediska zásad prevence.⁶⁰ Výsledkem tohoto hodnocení bylo přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES o obecné bezpečnosti výrobků, která nahradila směrnicí Rady 92/59/EEC. V právním řádu České republiky se tato změna promítla v podobě zákona č. 277/2003 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků, zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

1.1 Předmět úpravy

Ustanovení § 1 zákona č. 102/2001 Sb. vymezuje účel zákona jako základní normu k zajištění bezpečnosti veškerých výrobků, které jsou uváděny na trh a do oběhu. Přitom ustanovení zvláštních právních předpisů, která přejímají ustanovení evropské legislativy, mají přednost před tímto obecným zákonem. Jen v těch případech, kdy takovéto

⁶⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků), ve znění zákona č. 146/2002 Sb., zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 24. 2. 2003. Obecná část.

předpisy nestanoví veškerá hlediska ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitele, použije se pro hodnocení těchto hledisek ustanovení zákona č. 102/2001 Sb. V poznámce pod čarou je uveden příkladný výčet těchto norem.⁶¹

1.2 Pojem výrobek

Za výrobek je podle § 2 považována jakákoliv movitá věc, která prošla výrobním procesem, či byla vytěžena jako surovina nebo byla získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k nabídce konečnému spotřebiteli nebo je možné rozumně očekávat, že bude spotřebitelem pravděpodobně užívána. Výrobek musí být dodáván v rámci běžné podnikatelské činnosti, a to za úplatu či bezúplatně. Není rozhodné, zda výrobkem je věc nová, použitá nebo upravená. Zákon se nevztahuje na služby, ale pro zajištění ochrany spotřebitele se jeho ustanovení vztahují též na výrobky, které jsou spotřebitelům dodávány nebo poskytovány pro použití v souvislosti s poskytováním služby.

Odstavec 2 uvedeného ustanovení § 2 vymezuje pojem výrobek negativně, čímž vylučuje z působnosti zákona o obecné bezpečnosti výrobků dvě kategorie výrobků - starožitnosti a výrobky, které musí být před použitím

⁶¹ Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, a nařízení vlády přijatá na jeho základě, zákon č. 79/1997 Sb., o léčivech, zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích, zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, zákon č. 159/1998 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích, zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivech.

opraveny nebo upraveny, a prodávající to kupujícímu prokazatelně sdělil.

Ustanovení § 4 zákona o obecné bezpečnosti výrobků ukládá výrobci povinnost vybavit výrobek průvodní dokumentací a označit jej způsobem stanoveným v jiných právních předpisech.⁶² Průvodní dokumentací se rozumí doklady obsahující závazné informace např. o původu zboží, druhu zboží, jeho složení a účelu použití. Tento požadavek je zásadní nejen pro to, aby výrobek mohl být distribuován a následně užíván spotřebitelem bez rizika ohrožení zdraví a bezpečnosti, ale rovněž z pohledu orgánu dozoru při případném dohledávání výrobků, které požadavky bezpečnosti nesplňují, a je proto třeba zajistit jejich stažení z trhu.

1.3 Bezpečný výrobek

V ustanovení § 3 se v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES vymezují požadavky a kritéria pro hodnocení bezpečnosti výrobků. Jedná se o jedno z nejdůležitějších ustanovení zákona, jehož cílem je zaručit, aby v rámci volného pohybu zboží na jednotném trhu Evropské unie byly výrobky hodnoceny podle stejných pravidel a aby nebyly, kromě jiného, vytvářeny překážky volného pohybu zboží. Zároveň je zde vyjádřen princip

⁶² Například zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, nařízení vlády č. 336/2004 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na zdravotnické prostředky, aj.

použití tohoto obecného právního předpisu ve vztahu k předpisům zvláštním, a to ve vztahu k tzv. harmonizované i neharmonizované sféře. Je zde zakotven také princip uznávání národní právní úpravy státu, kde byl výrobek uveden na trh.

Základním měřítkem bezpečnosti výrobků je skutečnost, že výrobek nepředstavuje žádné, případně pouze minimální nebezpečí vzhledem k bezpečnosti a zdraví osob. Současně se uvádí kritéria rozhodující při posuzování, zda výrobek je bezpečný - jeho vlastnosti a charakteristiky, srozumitelnost a rozsah poskytnutého návodu a dalších informací a údajů ohledně výrobku, vliv na další výrobky, způsob předvádění výrobku a rizika pro spotřebitele, kteří mohou být jeho užíváním ohroženi.

V případě posuzování bezpečnosti výrobků, jejichž bezpečnost je upravena zvláštním právním předpisem, který je harmonizovaný s právem ES, má takovýto zvláštní předpis přednost před zákonem č. 102/2001 Sb.⁶³ Jestliže však zvláštní právní předpis stanoví pouze některá hlediska bezpečnosti, ostatní hlediska se posuzují podle zákona o obecné bezpečnosti výrobků.

Pokud neexistuje výše uvedený zvláštní právní předpis, který by přejímal právo ES, a zároveň požadavky na bezpečnost výrobku nejsou upraveny právem ES, uplatňuje se

⁶³ Např. podle zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění pozdějších předpisů, apod.

národní právní úprava členského státu Evropské unie, na jehož území je výrobek uveden na trh.

V případě, že neexistuje národní právní předpis, zákon stanoví postup pro hodnocení bezpečnosti výrobků posuzováním i podle nezávazných, ale všeobecně uznávaných dokumentů a pravidel, jako jsou harmonizované technické normy, doporučení Komise, pravidla správné praxe. Nejsou-li ani tyto dokumenty nebo pravidla, bezpečnost výrobku se určuje s přihlédnutím ke stavu vědy a techniky i k rozumným očekáváním spotřebitelů.

Tato ustanovení jsou nezbytná především pro vyplnění mezer v právním řádu, který nemůže upravit beze zbytku ochranu před možným rizikem, a budou použita zejména u nových výrobků, kde dosud žádný normativ neexistuje.

Každý výrobek, který nesplňuje výše uvedené požadavky nezbytné k tomu, aby mohl být považován za bezpečný, je pokládán za nebezpečný, s výjimkou případu, kdy současný vývoj výrobních technologií umožňuje dosažení vyšší úrovně bezpečnosti. Tato skutečnost sama o sobě nebezpečnost výrobku nezakládá.

1.4 Povinnosti osob při zajišťování bezpečnosti výrobku uváděného na trh a do oběhu

Ustanovení § 5 zákona č. 102/2001 Sb. zakotvuje v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES základní povinnosti všech článků distribučního řetězce při uvádění pouze bezpečných výrobků na trh a do oběhu. Jedná se zde o povinnosti stanovené výrobcům a

distributorům, přičemž zákon v ustanovení § 5 rovněž definuje, které osoby pod těmito pojmy rozumí.

Podle ustanovení § 5 odstavce 1 se za výrobce pro účely tohoto zákona považuje nejen podnikatelský subjekt, který výrobek přímo vyrobil nebo se jako výrobce prezentuje tím, že uvádí svou obchodní firmu, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak na výrobek, ale rovněž písemně zplnomocněný zástupce výrobce, pokud výrobce nemá sídlo v Evropské unii. Za výrobce se dále považuje dovozce výrobku, jestliže výrobce nemá sídlo ani svého zástupce v Evropské unii a rovněž i podnikatelský subjekt v dodavatelském řetězci, jestliže jeho činnost má vliv na vlastnosti výrobků.

V odstavci 2 § 5 je definován pojem „distributor“. Je jím osoba v dodavatelském řetězci, jejíž činnost nemá vliv na vlastnosti výrobků. Tento pojem zahrnuje jak osoby provozující následnou obchodní činnost po uvedení výrobku na trh, tak i osoby, které v průběhu fáze distribuce s výrobkem nakládají, např. přepravci.

Za základní povinnost výrobce lze považovat zejména povinnost uvádět na trh pouze bezpečné výrobky. Na ni poté navazuje povinnost distributora nedistribučovat výrobky, o nichž na základě svých informací a odborných znalostí ví nebo může předpokládat, že nevyhovují požadavkům na bezpečnost.

Pro případ, že již dojde k uvedení nebezpečného výrobku na trh nebo do oběhu, je výrobcům, distributorům i dalším osobám v dodavatelském řetězci uložena povinnost

upozornit spotřebitele na nebezpečný výrobek, takovýto výrobek stáhnout z trhu, případně učinit další vhodná opatření k tomu, aby výrobek nebyl dále v oběhu a uvědomit o této skutečnosti příslušné dozorové orgány. V případě vážného rizika je vymezen i rozsah informací, které je nutné poskytovat.

Výrobce je povinen činit opatření, která mu umožní být informován o bezpečnosti jím vyráběného výrobku i po jeho dodání na trh a do oběhu, tzn. průběžně sledovat vlastnosti výrobků, testovat výrobky, předávat informace o rizicích s nimi spojených, uchovávat a poskytovat dokumentaci pro zjištění původu výrobků a podobně.

1.5 Výkon veřejné správy v oblasti obecné bezpečnosti výrobků

Zákon o obecné bezpečnosti výrobků v ustanovení § 6 zakládá povinnost orgánů státní správy a orgánů územní samosprávy v přenesené působnosti činit opatření k zamezení dovozu, vývozu, uvádění na trh nebo dalšímu oběhu výrobků, které jsou nebezpečné, a o nebezpečných výrobcích na trhu všemi dostupnými prostředky informovat spotřebitelskou veřejnost. Jedná se o obecné ustanovení především preventivního charakteru, které je k zajištění zájmů občanů obsaženo i v jiných právních normách.⁶⁴

Zvláštní místo mezi těmito orgány náleží orgánům dozoru nad trhem. Podle ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb. se při stanovení orgánu, který bude vykonávat

⁶⁴ Například § 21 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

dozor nad tím, zda jsou na trh uváděny bezpečné výrobky, vychází z povahy konkrétního výrobku. Pokud není možno jednoznačně takový orgán dozoru pro určitý výrobek stanovit, pak dozor provádí Česká obchodní inspekce. Pro zajištění této kontrolní činnosti se orgány dozoru vybavují i příslušnými oprávněními, zejména vyžadovat potřebné informace a dokumentaci, odebírat výrobek nebo vzorek ze série výrobku, posuzovat, zda výrobek obsahuje požadované upozornění na rizika, informovat osoby, které mohou být vystaveny riziku vyvolanému výrobkem, zakázat po dobu potřebnou k provedení kontroly uvádění na trh, zakázat uvedení na trh výrobku, jehož nebezpečnost byla prokázána, nařídit okamžité stažení, případně zničení nebezpečného výrobku, který již byl uveden na trh, nařídit zpětné převzetí nebezpečného výrobku od spotřebitele.

Dozorové orgány jsou oprávněny přijmout opatření i ohledně výrobku, který je ve shodě s platnými předpisy, a to v případě, kdy i přesto existuje důkaz, že se jedná o nebezpečný výrobek. Důvodem nebezpečné vlastnosti výrobku zde může být například chybně stanovené kritérium předpisu, technické normy a podobně. I v takovýchto případech je však nutno zajistit, aby byl výrobek odstraněn z trhu a nemohl ohrozit bezpečnost spotřebitelů.

Porušení povinností uložených v §§ 4 a 5 zákona č. 102/2001 Sb. jsou dozorové orgány oprávněny sankcionovat uložením pokuty ve správním řízení, a to až do výše 50 milionů Kč. Při ukládání pokuty je orgánům dozoru ponecháno správní uvážení, ve kterém by měly zohlednit

závažnost, způsob, dobu trvání a následky protiprávního jednání.

Ustanovením § 9 se zakládá povinnost orgánů dozoru oznámit výskyt nebezpečného nepotravinářského výrobku Ministerstvu průmyslu a obchodu, které je povinno neprodleně informovat o výskytu takového výrobku Komisi Evropských společenství. Ministerstvo je odpovědné za zajištění systému rychlé výměny informací v situacích vzniku takového rizika, včetně aplikace systému Evropských společenství pro rychlou výměnu informací (RAPEX). Současně se zakládá pro toto ministerstvo i zmocnění vydat prováděcí právní předpis (nařízení), v němž stanoví podrobnosti fungování systému rychlé výměny informací. Toto ustanovení se nevztahuje na léčiva a na oznamování nežádoucích příhod zdravotnických prostředků, neboť ty mají svůj vlastní režim.⁶⁵

Kompetence v rámci ochrany trhu České republiky před nebezpečnými nebo nedostatečně označenými výrobky dováženými ze zemí, které nejsou členy Evropských společenství, jsou dále stanoveny celním orgánům, a to v §§ 10 až 12 zákona č. 102/2001 Sb.

Dovážené výrobky musí být při celní kontrole doprovázeny dokladem vztahujícím se k výrobku a odpovídajícím označením, přičemž zvláštní důraz je zde kladen na hračky, léčiva a potraviny.

V případě zjištění, že výrobek vykazuje určité znaky vyvolávající podezření na existenci vážného a bezprostředního

⁶⁵ Podle zákona č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích.

ohrožení zdraví a bezpečnosti při běžném použití výrobku, anebo v případě, že výrobek není doprovázen náležitou dokumentací a není stanoveným způsobem označen, přeruší celní orgán řízení o propuštění zboží do volného oběhu a požádá příslušný orgán dozoru o závazné stanovisko, na jehož základě přijme celní orgán odpovídající opatření. Proti výše uvedenému rozhodnutí o přerušení řízení nejsou připuštěny opravné prostředky.

Pokud není celní orgán do tří pracovních dnů po přerušení řízení o uvolnění výrobku vyrozuměn o žádném opatření, včetně preventivního, učiněném orgánem dozoru, uplatní se právní domněnka, že výrobek je bezpečný.

Jedná-li se o výrobky podléhající rychlé zkáze, jsou celní orgány i orgány dozoru povinny při skladování a přepravě tohoto zboží učinit taková opatření, která budou předcházet vzniku škod, a pokud již k nim dojde, pak tyto škody minimalizovat.

Celní orgány jsou povinny nepropustit do režimu vývozu takový výrobek, jehož vývoz byl rozhodnutím Komise Evropských společenství zakázán.

Ustanovení § 11 odst. 8 zákona o obecné bezpečnosti výrobků umožňuje celním orgánům, aby v případech, kdy vykonávají činnosti i na vnitřním trhu, například dohledávají zboží uniklé celnímu dohledu, mohly účinně a efektivně reagovat v případech, kdy při těchto činnostech nabudou podezření, že jimi prověřované výrobky jsou nebezpečné. Na základě takového zjištění jsou celní orgány oprávněny výrobky zajistit a zjištění spolu se zajištěnými výrobky

postoupit příslušnému orgánu dozoru k provedení dalších opatření.

Ustanovení § 12 zákona č. 102/2001 Sb. pak ukládá informační povinnost Ministerstvu průmyslu a obchodu a Ministerstvu financí vůči Komisi Evropských společenství ohledně orgánů, které byly určeny pro výkon dozoru nad trhem, způsobu označování a průvodní dokumentace výrobků podléhajících kontrole na vnějších hranicích a ohledně zřízení specializovaných míst celního odbavení a kontroly určitého zboží.

2. Technické požadavky na výrobky

Technické požadavky na výrobky jsou v komunitárním právu upraveny zejména ve směrnici Rady EHS 89/209/EEC, o globální koncepci certifikace a zkoušení, a 83/189/EEC, o postupu poskytování informací v oblasti technických norem a předpisů, tzv. informační směrnici, dále pak v usneseních Rady EHS 90/C10/01, o globálním přístupu k posuzování shody, a 85/C/136/01, o novém přístupu k technické harmonizaci, a v rozhodnutí Rady EHS 93/465/EEC, týkajícím se modulů pro různé fáze postupů posuzování shody a pravidel pro připojování a používání CE označení shody, které jsou určeny k použití ve směrnici pro technickou harmonizaci. Pro jednotlivé konkrétní skupiny průmyslových výrobků platí zvláštní úprava obsažená v navazujících směrniciích.

Vnitrostátní právo České republiky pak tuto problematiku ošetřuje zákonem č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, a soustavou vládních nařízení pro jednotlivé výrobové oblasti. Zákon přejímá obecné povinnosti vyplývající ze Směrnic Rady ES vydaných po roce 1985 podle "Nového přístupu k technické harmonizaci a normám" tak, že tyto povinnosti se vztahují jen k výrobkům, které stanoví i na základě zmocnění obsaženého v zákoně spolu s jejich technickými požadavky a postupy posuzování shody vlada nařízenými přejímajícími jednotlivé směrnice. Cílem zákona je vytvoření podmínek pro efektivní přejímání směrnic Rady ES formou nařízení vlády.⁶⁶

Předmětem úpravy zákona o technických požadavcích na výrobky je především způsob stanovování technických požadavků na takové výrobky, které by mohly ve zvýšené míře ohrozit zdraví nebo bezpečnost osob, majetek nebo přírodní prostředí, popřípadě jiný veřejný zájem (tzv. oprávněný zájem), čímž se vytváří organizační rámec technické legislativy. Zároveň se vymezují práva a povinnosti subjektů, kterým je technická legislativa adresována, tedy osob, které uvádějí na trh nebo distribuují výrobky, které by mohly ohrozit oprávněný zájem. Dále je vymezena působnost státních orgánů v oblasti technické legislativy, tj. tvorby a uplatňování českých technických norem a státního zkušebnictví. Novelizací provedenou zákonem č. 205/2002 Sb.

⁶⁶ Důvodová zpráva k zákonu, kterým se mění zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, a některé další zákony, ze dne 28. 7. 1999. Obecná část.

byla do zákona č. 22/1997 Sb. doplněna úprava způsobu zajištění informačních povinností souvisejících s tvorbou technických předpisů a technických norem, vyplývajících z mezinárodních smluv a požadavků práva Evropských společenství. Tato úprava byla nezbytná vzhledem k zajištění podmínek pro dosažení slučitelnosti technických předpisů s právními předpisy Evropských společenství.

Zákon o technických požadavcích na výrobky pozitivně právně zakotvuje výklad základních pojmů způsobem převzatým z práva Evropských společenství a z Dohody o technických překážkách obchodu v rámci Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.). Některé z těchto pojmů jsou definovány pouze pro účely tohoto právního předpisu, jiné pro celou oblast technické legislativy jednotným způsobem. Zákon především vymezuje jednotlivé subjekty, kterým jsou adresovány právní povinnosti, tedy pojmy výrobce, dovozce a distributor. Dále jsou pro účely právní úpravy technických požadavků na výrobky definovány pojmy výrobek a technické a jiné požadavky na výrobek. Naproti tomu širší dopad než jen na právní úpravu technických požadavků na výrobky má vymezení pojmů uvedení výrobku na trh a do provozu, stejně jako pojmů technické předpisy a technické normy, které jsou tímto právním předpisem určeny obecně pro celý český právní řád. Zákon č. 22/1997 Sb. rovněž jako základní normalizační předpis upravuje organizační zabezpečení a podmínky tvorby a vydávání technických norem.

Důležitou oblastí úpravy tohoto právního předpisu je rovněž problematika státního zkušebnictví. Státní zkušebnictví je soubor činností uskutečňovaných Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví a osobami pověřenými podle zákona o technických požadavcích na výrobky, jejichž cílem je zabezpečit u výrobků stanovených podle tohoto zákona posouzení jejich shody s technickými požadavky stanovenými nařízeními vlády.

K dosažení účinné ochrany před výrobky, které by mohly ohrozit veřejný zájem a k dosažení kompatibility se stavem ve státech Evropských společenství zákon č. 22/1997 Sb. upravuje podmínky pro provádění dozoru nad tím, zda výrobky uváděné na trh splňují stanovené požadavky, a současně stanoví správně právní sankce pro případy porušení povinností stanovených tímto zákonem.

VIII. Závěr

Česká republika se přijetím zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem, zařadila mezi státy, v jejichž právním řádu je zakotven právní institut odpovědnosti za výrobek. Jedná se o speciální právní režim podle jednotného modelu, směrnice Rady EHS 85/374/EEC. Včleněním dané úpravy do vnitrostátního právního pořádku byl jednak splněn závazek vyplývající pro Českou republiku z Asociační dohody, z hlediska politického pak také deklarována jasná orientace na Evropskou unii.

Hodnocením míry kompatibility české úpravy s komunitární a následně i určitými možnostmi zpřesnění a zprůhlednění zákona č. 59/1998 Sb. z hlediska *de lege ferenda* se zabývám výše v kapitole V., na tomto místě proto už jen odkazuji na předchozí, co se této problematiky týče.

Zkušenosti s aplikací směrnice Rady EHS 85/374/EEC a na jejím základě vypracovaných vnitrostátních předpisů v členských státech Evropské unie ukazují, že se jedná o velmi významnou a přínosnou úpravu s velkým praktickým dopadem. Tyto normy působí zejména preventivně a

motivačně tím, že výrobce nutí uvádět na trh pouze bezpečné výrobky opatřené dostatečnými a srozumitelnými informacemi o způsobu jejich použití, na druhé straně spotřebitelé jsou vedeni k tomu, aby ve svém vlastním zájmu používali výrobek v souladu s těmito pokyny. Ve vztahu k podnikatelským subjektům se implementace směrnice 85/374/EEC projevuje výrazným omezením nekalé konkurence a také další motivací ke zvýšení úrovně výroby, kvality výrobků a jejich prezentace.

Co se týče soudních sporů, před nejvyššími soudy se v členských zemích Evropské unie zatím projednávaly řádově pouze desítky sporů, z nichž žádný není považován za mimořádně významný.

Tomu odpovídá i situace ohledně sledovaného institutu v České republice. Zahraniční obchodní partneři vzhledem ke skutečnosti, že podmínky v České republice jsou nyní téměř totožné s podmínkami v ostatních členských státech Evropské unie, mohou více důvěřovat bezpečnosti vyvážených českých výrobků. Ovšem navzdory všem snahám o zavedení víceméně jednotného práva v Evropské unii pochopitelně stále přetrvává tendence využívat tradičních právních institutů. Právní povědomí českých spotřebitelů, ale i podnikatelů ohledně tohoto ještě relativně nového právního institutu je poměrně nízké. Ani soudy, ani pojišťovny dosud nezaznamenaly dramatičtější případy uplatnění odpovědnosti výrobce podle zvláštní právní úpravy. Z tohoto úhlu pohledu lze do budoucna pouze doporučit mnohem větší snahu o zvyšování právního povědomí širší veřejnosti tak, aby se zlepšila informovanost výrobců, dovozců, dodavatelů a samotných

spotřebitelů v České republice. Daná problematika by měla být v mnohem vyšší míře publikována, ale také medializována, s cílem zpřístupnit ji zejména laické veřejnosti.

V této souvislosti je rovněž třeba se zmínit o problematice pojištění podnikatelů proti případným možným rizikům. Pojištění potenciální odpovědnosti musí zabezpečit, aby poškozená osoba získala oprávněnou náhradu, ale současně chrání také podnikatele. Členské státy Evropské unie, včetně České republiky, ale i další státy, které tuto úpravu převzaly, mají vytvořen systém, který je schopen uvedené požadavky pokrýt. České pojišťovny nabízejí podnikatelům tento druh pojištění většinou v rámci obecného pojištění odpovědnosti za škodu.

Úplným závěrem je třeba poznamenat, že právní institut odpovědnosti za výrobek se neustále vyvíjí, v rámci Evropské unie probíhají diskuze o úpravách pravidel obsažených ve směrnici 85/374/EEC směrem k postupnému zpřísnění předpisů a i ve Spojených státech amerických je této problematice věnována velká pozornost. Bude proto zajímavé sledovat další vývoj u nás i ve světě.

IX. Seznam použité literatury

Barendrecht, J. M.: Produkthaftungshandbuch. Bd. 2, Das deutsche Produkthaftungsgesetz, Internationales Privat- und Prozessrecht, Länderberichte zum Produkthaftungsrecht. Beck. München 1989

Dobiášová, M.: Větší odpovědnost výrobců za vadné výrobky. Právo, 8. 10. 1997

Dršťák, I.: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku. Zpravodaj technické inspekce, 1997, č. 4

Dulak, A.: Zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom. Vydavateľské oddelenie PF UK. Bratislava 2002

Dudová, J.: Ekologicky šetrný výrobek a ochrana spotřebitele. Masarykova univerzita. Brno 1993

Eliáš, K. - Zuklínová, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Linde Praha, a. s. 1. vydání. Praha 2001

Fowler, G. L.: International product liability law: a worldwide desk reference. Aspatore Books. Boston 2004

Geddes, A.: Product and service liability in the EEC: the new strict liability regime. Sweet & Maxwell. London 1992

Holub, M.: Odpovědnost za škodu v právu občanském, pracovním, obchodním a správním: praktická příručka. 2. aktualizované a doplněné vydání. Linde Praha, a. s. Praha 2004

Honcová, R.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku : odpovědnost za výrobek. 1. vydání. Masarykova univerzita. Brno 1999

Hulva, T.: Ochrana spotřebitele. ASPI, a. s. Praha 2005

Kalesná, K.: Zodpovednosť za výrobok. Právny obzor, 1998, č. 3

Knappová, M. - Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., II. 4., aktualizované a doplněné vydání. ASPI a. s. Praha 2005

Král, R.: K zákonu o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku a jeho slučitelnosti s úpravou ES. Právní rozhledy, 1999, č. 7

Kratochvíl, M.: Návrh zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku. Magazín ČSN, 1997, č. 10

Labíková, R.: Obecná bezpečnost výrobků; Technické požadavky na výrobky; Odpovědnost za výrobek. 1. vydání. Masarykova univerzita. Brno 2001

Mrázek, J.: Odpovědnost za výrobek. Právní rádce, 1994, č. 5 - 7

Pelikán, M.: Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku. Právní rádce, 1998, č. 8

Plíva, S.: Obchodní závazkové vztahy. ASPI, a. s. Praha 2006

Poláček, D.: Požadavky na návody k výrobkům. Magazín ČSN, 1999, č. 6

Průša, V.: Odvolání výrobků v zahraničí. Právní zpravodaj československého zahraničního obchodu, 1983, č. 2 -

Švestka, J. - Jehlička, O. - Kratochvíl, M.: Právní ochrana spotřebitele v České republice. Texty s úvodním komentářem. C. H. Beck. Praha 1999

Švestka, J. - Jehlička, O. - Škárová, M. - Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. C. H. Beck. Praha 2006

Taupitz, J.: Mezinárodní právo upravující odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku v souvislosti s volným pohybem zboží v rámci Evropy. Rozloučení s favor laesi? EMP, 1998, č. 4

Tržický, J.: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v praxi. Magazín ČSN, 1998, č. 9

Veselý, J.: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, znění zákona s komentářem. Evropský metr na výrobky. Právní rádce, 1999, č. 3

Weigl, B.: Nový zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. EMP, 1998, č. 5

West, B.: Pojištění zákonné odpovědnosti za výrobky. Pojistný obzor, 1993, č. 11

Záruba, P. - Klučka, J.: Odpovědnost za výrobek ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku. Dr. Nussberger - LIBRI. Praha 1995

Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České republice na počátku 21. století. Pojistný obzor, 2001, č. 9

Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České republice, Slovenské republice a v Evropské Unii. 2. doplněné a přepracované vydání. ECON publishing s.r.o. Brno 2001

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. května 2001 ve věci C-203/99 Henning Veddfald proti Århus Amtskommune

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 10. ledna 2006 ve věci C-402/03 Skov AEg proti Bilka Lavrisvarehus A/S a Bilka Lavprisvarehus A/S proti Jette Mikkelsenovi, Michaelu Due Nielsenovi

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 9. února 2006 ve věci C-127/04 Declan O'Byrne proti Sanofi Pasteur MSD Ltd, dříve Aventis Pasteur MSD Ltd a Sanofi Pasteur SA, dříve Aventis Pasteur SA

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 14.
března 2006 ve věci C-177/04 Komise Evropských společenství
proti Francouzské republice